

Maaria – Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma

Luonnos 7.3.2017

Selostus

Turun kaupunki | ympäristötoimiala | kaupunkisuunnittelu
Liedon kunta | Kaavoitus ja tekniset palvelut | Kaavoitustoimi

MAARIA–ILMARISTEN ULKOILUREITTISUUNNITELMA

Luonnos 7.3.2017

SELOSTUS

1. JOHDANTO	
2. HANKKEEN TARKOITUS JA JURIDINEN PERUSTA	
2.1. Miksi ulkoilureittisuunnitelmaa tarvitaan?	8
2.2. Ulkoilureittien perustamistapoja	8
2.2.1. Kahdenkeskinen sopimus	8
2.2.2. Ulkoilureittitoimitus	9
2.3. Ulkoilureittisuunnitelman suhde Maaria–Ilmaristen osayleiskaavaan	10
3. SUUNNITTELUALUE	
3.1. Sijainti	11
3.2. Rooli seudullisessa viherverkostossa	11
3.3. Nykyinen reitistö	12
3.4. Alueen virkistyskäyttötapoja	13
3.4.1. Lenkkeily, sauvakävely ja patikointi	13
3.4.2. Koiranulkoilutus	13
3.4.3. Hiihto ja luistelu	13
3.4.4. Suunnistus	13
3.4.5. Ratsastus	14
3.4.6. Maastopyöräily	15
3.4.7. Mopoilu	15
3.4.8. Sienestys ja marjastus	15
3.4.9. Metsästys ja kalastus	15
3.4.10. Uinti	15
3.4.11. Soutu ja melonta	17
3.4.12. Lintuharrastus	17
3.4.13. Geokätköily	17
3.5. Luontoarvot	17
3.5.1. Metsät	18
3.5.2. Niityt ja kedot	18
3.5.3. Liito-orava	19
3.5.4. Linnusto	19
3.6. Kulttuurihistorialliset arvot	20
3.6.1. Kiinteät muinaisjäännökset	20
3.6.2. Kulttuurimaisemat ja rakennetut kulttuuriympäristöt	22
3.7. Maisemalliset arvot	24
3.8. Maanomistus	25
3.9. Nykyinen maankäyttö	26
3.9.1. Maa- ja metsätalous	26
3.9.2. Asuminen	26
3.9.3. Ravitoiminta	26
3.9.4. Vesihuolto	26

3.10. Virkistyskäyttöön vaikuttavia osayleiskaavan tavoitteita.....	27
3.10.1. Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman yhteensovittaminen.....	27
3.10.2. Asuminen.....	27
3.10.3. Virkistys.....	28
3.10.4. Suojelu.....	28
3.10.5. Hevosurheilu.....	29
4. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN LAADINNAN VAIHEET MAARIA–ILMARISISSA	
4.1. Ulkoilureittisuunnitelman vireille tulo.....	30
4.2. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma.....	30
4.3. Lähtötietojen keruu.....	30
4.4. Suunnittelu.....	31
4.5. Ulkoilureittisuunnitelman luonnos (2009).....	32
4.6. Suunnittelun jatkaminen.....	32
4.7. Lausuntoihin ja mielipiteisiin vastaaminen.....	32
4.8. Ulkoilureittisuunnitelman uusi luonnos (2017).....	33
4.9. Reittien linjausten tarkentaminen.....	33
4.10. Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus ja sen hyväksyminen.....	34
5. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN MAARIA–ILMARISISSA	
5.1. Reittien toteuttamistavat.....	35
5.1.1. Asemakaavoituksen kautta.....	35
5.1.2. Ulkoilureittitoimitusten avulla.....	35
5.2. Ulkoilureittitoimituksin perustettavat reitit.....	35
5.2.1. Reittien käyttötavat.....	35
5.2.2. Maanomistajille maksettavat korvaukset.....	36
5.2.3. Ulkoilureittitoimitus.....	36
5.2.4. Ulkoilureitin perustaminen.....	36
6. OSALLISTUMINEN	
6.1. Osalliset.....	37
6.2. Tiedottaminen.....	37
6.3. Vuorovaikutus.....	37
6.4. Alkuvaiheen yleisötilaisuudet.....	38
6.5. Vuoden 2008 työpajat.....	38
6.5.1. Toteutus.....	38
6.5.2. Keskeisimmät tulokset.....	38
6.5.3. Pajojen tulosten hyödyntäminen.....	44
6.5. Kysely.....	45
6.6.1. Toteutus.....	45
6.6.2. Keskeisimmät tulokset.....	45
6.7. Yhteistyötä alueellisten toimijoiden kanssa.....	45
6.7.1. Aurajokisäatiö.....	46
6.7.2. Maarian Allas ry.....	47
6.7.3. Turun Hippos ry.....	47
6.7.4. Maarian ratsastusseura ry ja paikalliset ratsutalliyritykset.....	47
6.7.5. Muita yhdistyksiä.....	47
6.8. Vuoden 2009 yleisötilaisuudet.....	48
6.9. Vuoden 2013 yleisötilaisuudet ja työpajat.....	48

7. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN REITIT

7.1. Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita.....	50
7.2. Reittien jatkuminen kohdealueen ulkopuolella.....	50
7.3. Reittien tarkkuus kartoilla.....	51
7.4. Esteettömyys.....	51
7.5. Muinaisjäännösten huomioiminen.....	52
7.6. Rakentamattomat ulkoilureitit.....	52
7.7. Rakennetut ulkoilureitit.....	54
7.8. Pyöräiltävät reitit.....	55
7.9. Ratsastusreitit.....	56
7.10. Ravireitit.....	58
7.11. Reittien saavutettavuus ja pysäköinti.....	58
7.12. Viitoitus ja informaation jakaminen.....	59
7.13. Levähdyspaikat.....	60

8. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN KESKEISIÄ KOHTEITA

8.1. Myllytorppa ja Maarian altaan pohjoispää (kohde 1).....	61
8.2. Maarian uimapaikan ympäristö (kohde 2).....	62
8.3. Rajakallio (kohde 3).....	63
8.4. Metsäranta (kohde 4).....	64
8.5. Sillanpieli ja Kukonmäki (kohde 5).....	65
8.6. Korriakallio (kohde 6).....	66
8.7. Ilmaristen kuntorata (kohde 7).....	67
8.8. Maarian altaan eteläpää (kohde 8).....	67
8.9. Hagan kartanon ympäristö ja Aurajokilaakso (kohde 9).....	69

9. TIETOA MYÖHEMMÄN SUUNNITTELUN AVUKSI

9.1. Laiturit.....	72
9.2. Kanoottien ja soutuveneiden vuokraus.....	72
9.3. Uimapaikat.....	73
9.4. Nuotiopaikat.....	73
9.5. Näköalapaikat.....	73
9.6. Lintuhavainnointilavat.....	74
9.7. Kuntoilulaitteet.....	74
9.8. Leikkipaikat.....	74

10. LÄHDEAINEISTOA

10.1. Kirjallisuus, julkaisut ja raportit.....	76
10.2. Kartta-aineistot ja tietokannat.....	76
10.3. Yhteenvedot työpajojen ja kyselyjen tuloksista.....	77
10.4. Tiedonannot.....	77
10.5. Linkkejä.....	77

KARTAT

Kartta 1 .	Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma. Luonnos.
Kartta 2 .	Kiinteistöt, joiden kautta ulkoilureittitoimituksella toteutettavat reitit kulkevat

Teksti, kuvat ja taitto: Tuuli Vesanto

1. JOHDANTO

Kaupunkien ulkoilureittisuunnittelussa on ollut tapana keskittyä suppealle alueelle, tavallisesti vain yhden kunnan sisälle. Ulkoilun ja liikkumisen tarpeet eivät kuitenkaan noudattele kuntarajoja. Kuntarajat ylittäville suunnittelulle olisikin tarvetta erityisesti kasvukeskuksissa.

Turun seudulla onkin haluttu lähteä suunnittelemaan kuntarajat ylittäviä ulkoilureittejä. Kohdealueeksi valikoituivat Turun Maaria ja Liedon Ilmarinen. Alueen sijainti, seudullinen merkittävyys ja kaavoitustilanne puolsivat valintaa. Osayleiskaava oli jo vireillä, ja ulkoilureittisuunnitelmaa voitiin valmistella sen rinnalla. Maaria–Ilmaristen osayleiskaava ja ulkoilureittisuunnitelma onkin tarkoitus hyväksyä yhtä aikaa.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealue sijaitsee aikanaan Turun varavesilähteeksi padotun Maarian altaan itäpuolella. Allas ympäristöineen on seudullisesti merkittävä viheraluekokonaisuus, jolla on monia vahvuuksia ja edellytyksiä kehittyä nykyistäkin houkuttelevammaksi. Kohdealueen eteläosat puolestaan ulottuvat Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle.

Kohdealueelle laaditaan ulkoilulain tarkoittama ulkoilureittisuunnitelma. Osa ulkoilureittisuunnitelmassa osoitettavista reiteistä toteutetaan ulkoilureittitoimitusten avulla. Ulkoilureittitoimituksin voidaan saada aikaan katkeilematon reitistö, jonka pysyvyys on turvattu tulevaisuudessaakin. Osa reiteistä on luontevampaa toteuttaa asemakaavoituksen myötä. Selkeän reitistön myötä Maarian altaan ympäristö palvelee nykyisiä ja tulevia käyttäjiään entistä paremmin. Reittien toteuttaminen ja ylläpito kuuluvat Turun kaupungille ja Liedon kunnalle.

Ulkoilureittisuunnitelmassa on esitetty myös ratsastusreittejä. Kohdealueella sijaitsee Metsämäen ravirata sekä lukuisia talleja. Alue soveltuu nykyistä laajemmankin ravi- ja ratsastustoiminnan keskuksiksi. Ratsastusreittien sisällyttäminen suunnitelmaan edistää Metsämäkeen ideoidun hevosurheilukeskuksen toteutumista.

Ulkoilureittisuunnitelman reitit yhdistyvät mm. seudulliseen Aurajoen pyöräilyreittiin. Reitistöä kannattaisi jatkaa kohdealueen ulkopuolella myös muihin suuntiin, kuten Vähäjoen vartta pitkin kohti Turun keskustaa.

2. HANKKEEN TARKOITUS JA JURIDINEN PERUSTA

2.1. Miksi Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmaa tarvitaan?

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueella on monia virkistyskäytöllisiä vahvuuksia: on vesistöjä, laajoja metsiä ja vanhaa kulttuurimaisemaa. Maarian altaan itäpuoli on yksi laajimmista metsäalueista Turun kaupunkiseudulla, ja sen merkitys kasvaa entisestään metsien kaventumisen myötä. Maarian allas itsessään tarjoaa mahdollisuuksia kehittää alueen virkistyskäyttöä.

Osayleiskaava-alueella on jo nykyään merkittävästi hevostoimintaa, jonka säilyminen ja kehittäminen kuuluvat osayleiskaavan tavoitteisiin. Tarve ratsastusreittien osoittamiseen tulee siten lisääntymään.

Valtaosa alueen metsä- ja peltomaasta on yksityisessä omistuksessa. Ulkoilureittisuunnitelman avulla voidaan perustaa reittejä myös yksityiselle maalle. Näin on mahdollista saada aikaan katkeilematon reitistö, jonka pysyvyys on turvattu tulevaisuudessakin.

2.2. Ulkoilureittien perustamistapoja

Asemakaavoitettujen alueiden virkistysalueet ovat tavallisesti kaupungin tai kunnan omistuksessa. Kaupunki tai kunta voi tuolloin perustaa tarvittavia ulkoilureittejä omistamilleen maille eikä ulkoilureittitoimituksia tarvita.

Kuitenkin myös alueilla, joita ei ole tarkoitus asemakaavoittaa ja jotka ovat ainakin osittain yksityisessä omistuksessa, saattaa olla sellaista virkistyskäyttöä, että merkittyjen ulkoilureittien perustaminen on tarpeen. Ulkoilureittien toteuttamiseen on tällöin olemassa useita keinoja.

Näistä keinoista kerrotaan mm. julkaisussa *Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen keinot* (Suomen Latu 2002), mutta seuraavassa keinoit kuvataan lyhyesti. Reittien perustamistavoista Maaria–Ilmarisissa kerrotaan tarkemmin luvussa 5. *Ulkoilureittisuunnitelman toteuttaminen Maaria–Ilmarisissa*.

2.2.1. Kahdenkeskinen sopimus

Turussakin on toteutettu merkittyjä ulkoilureittejä yksityisten omistamille viheralueille sopimalla reiteistä kahdenkeskisissä sopimuksissa.

Käyttöoikeussopimukseen perustuva tapa soveltuu alueille, missä on suhteellisen vähän maanomistajia ja missä asianosaisten välillä vallitsee hyvä yhteishenki. Tapa on käyttökelpoinen varsinkin maaseutukunnissa. Käyttöoikeussopimusten ongelmana on reittien säilymisen turvaaminen. Sopimukset tulee muotoilla siten, että ne turvaavat reitin säilymisen myös kiinteistön vaihtaessa omistajaa. Reittien pysyvyys on kuitenkin turvattu vain sopimuksen voimassaoloajan.

Maaria–Ilmaristen tapauksessa käyttöoikeussopimukset eivät ole suositeltavin keino reittien perustamiseksi.

2.2.2. Ulkoilureittitoimitus

Reittien perustamiseksi on olemassa toinenkin tapa: ulkoilulain tarkoittama ulkoilureittitoimitus. Ulkoilureittitoimitukset takaavat reittien jatkuvuuden kahdenkeskisiä sopimuksia paremmin.

Ulkoilulaki mahdollistaa ulkoilureitin perustamisen kiinteistön kautta, mikäli se on yleisen ulkoilutoiminnan kannalta tärkeää eikä siitä aiheudu huomattavaa haittaa kiinteistölle. Ulkoilureitin perustamiseksi pidetään paikalla ulkoilureittitoimitus, josta vastaa maanmittaustoimisto.

Maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittiä varten sekä vahingoista ja haitoista suoritetaan korvaus maanomistajalle. Kun ulkoilureittitoimitus on saanut lainvoiman ja korvaus maanomistajalle on maksettu, ulkoilureitin pitäjä saa ottaa reittiin kuuluvan alueen haltuunsa ja mm. tarvittaessa poistaa reitiltä puita ja pensaita.

Ulkoilureittitoimitus voidaan tehdä kolmella perusteella:

1) Ulkoilureittitoimitus sopimusten perusteella

Ulkoilureittitoimitus voidaan tehdä maanomistajien kanssa tehtyjen sopimusten pohjalta. Ulkoilureittitoimitus turvaa tällöin reitin pysyvyyden.

2) Ulkoilureittitoimitus ulkoilureittisuunnitelman ja Ely-keskuksen päätöksen perusteella

Tämä menettely on suositeltava alueilla, joissa maanomistus on pirstaleinen, maanomistajia on paljon ja paineet ulkoilumahdollisuuksien lisäämiselle ovat suuret. Tapa on käyttökelpoinen mm. suurissa kaupunkikunnissa. Ulkoilureittisuunnitelman vahvistaa paikallinen Ely-keskus.

3) Ulkoilureittitoimitus kaavaan merkityn reitin perusteella

Tämä tapa on suositeltava samoissa tilanteissa kuin edellinen, Ely-keskuksen päätökseen pohjautuva tapa. Tätä vaihtoehtoa kannattaa käyttää, jos reittiasia on käsitelty kaavassa riittäväällä tarkkuudella tai kaavan lisäksi on tehty erillinen ulkoilureittisuunnitelma.

Maaria-Ilmarisissa ulkoilureittisuunnitelmaa valmistellaan yhtä aikaa osayleiskaavan kanssa ja suurin osa ulkoilureittitoimituksin toteutettavista reiteistä sijoittuu osayleiskaava-alueelle. Ely-keskuksen hyväksyntää ei niiden osalta tarvita.

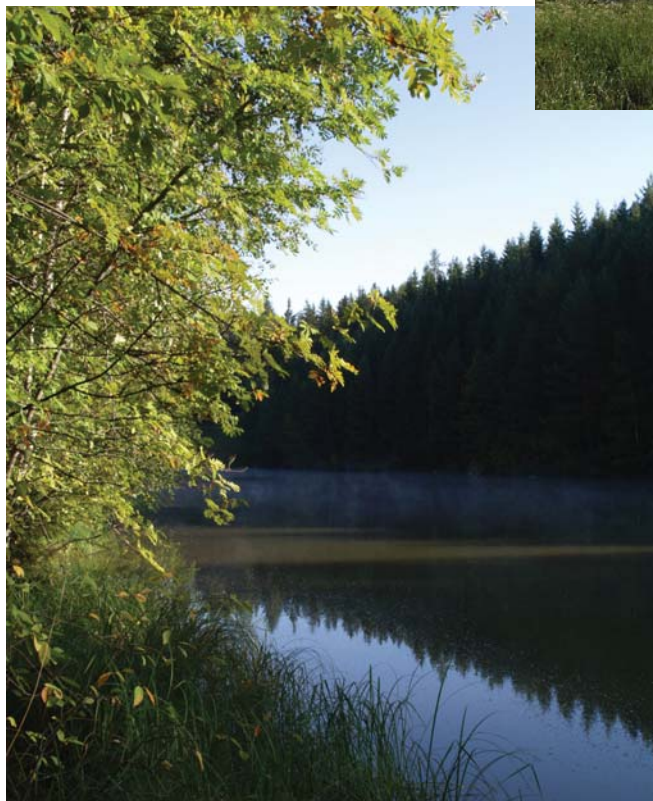
Jotkin reitinosat sijoittuvat kuitenkin kaava-alueen ulkopuolelle. Ulkoilureittisuunnitelman ollessa ehdotusvaiheessa onkin selvitettävä, laajennetaanko kaava-alue vai hyväksytetäänkö ulkoilureittisuunnitelma Ely-keskuksessa kokonaisuudessaan tai ainoastaan kaavan ulkopuolisten reittien osalta.

2.3. Ulkoilureittisuunnitelman suhde Maaria–Ilmaristen osayleiskaavaan

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun alkaessa syksyllä 2008 Maaria–Ilmaristen osayleiskaava oli jo vireillä. Ulkoilureittisuunnitelmaa on valmisteltu samaan tahtiin osayleiskaavan kanssa, ja ne ovat vaikuttaneet toistensa muotoutumiseen, mistä kerrotaan enemmän kappaleessa 3.10.1. *Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman yhteensovittaminen.*

Ulkoilureittisuunnitelman reitit sijoittuvat pääosin osayleiskaava-alueelle. Ne osoitetaan sekä osayleiskaavassa että ulkoilureittisuunnitelmassa: osayleiskaavassa vain muutamalla merkinnällä ja ulkoilureittisuunnitelmassa luokiteltuna käyttötarkoituksen ja toteutustavan mukaan.

Ulkoilureittisuunnitelma ja osayleiskaava viedään yhtä aikaa käsittelyihin ja sen jälkeen nähtäville sekä luonnos- että ehdotusvaiheessa. On tarkoitus, että niistä päätetään samanaikaisesti. Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun ja toteuttamisen vaiheista Maaria–Ilmarisissa kerrotaan tarkemmin luvuissa 4 ja 5.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella on paljon virkistysellisiä vahvuuksia: vesistöjä, laajoja metsiä, vanhoja kulttuurimaisemia. Myös hevosurheilun kehittämiseen alue tarjoaa hyvät mahdollisuudet.

3. SUUNNITTELUALUE

3.1. Sijainti

Ulkoilureittisuunnitelma laaditaan pääosin alueelle, jolla on vireillä Turun kaupungin ja Liedon kunnan yhteinen Maaria–Ilmaristen osayleiskaava. Osayleiskaava-alue sijaitsee osittain Turun ja osittain Liedon puolella linnuntietä n. 5-11 km etäisyydellä Turun keskustasta.

Alue rajautuu lännessä Maarian altaaseen ja pohjoisessa Tampereen moottoritiehen. Etelässä alue ulottuu Kaarinan rajalle saakka. Kaava-alueen rajausta on kaavan laatimisen aikana laajennettu kattamaan Jäkärän ja Ilmaristen taajamat sekä Palovuoren alueen Liedossa. Osayleiskaava-alueen rajana idässä on Aurajokilaakso.

Ulkoilureittisuunnitelmassa on katsottu tarpeelliseksi esittää joitakin toteutettavia reitinosia myös osayleiskaava-alueen ulkopuolelta: Etelässä suunnittelualueutta on laajennettu käsittämään Lausteenojan alajuoksu, jotta Ilmaristen taajaman ja Aurajokivarren välinen reitti tulisi mahdolliseksi. Lännessä Maarian altaan sillan kupeella suunnittelualueeseen on sisällytetty Kukonmäki, jonka kautta toteutuu yhteys Paimantalentielle. Pohjoisessa mukaan on otettu Paattistenjoen varsi altaan ja Koskennurmen väliltä, jotta yhteydet Koskennurmen ja Vakiniitun asemakaavoissa osoitetuille reiteille tulevat turvattu.

3.2. Rooli seudullisessa viherverkostossa

Maarian altaan itäpuolella sijaitseva metsäalue on Turun kaupunkiseudun laajimpia metsiä. Alueelle tullaan ulkoilemaan ja liikkumaan kauempaakin; alue on suosittu esim. suunnistusmaastona.

Kaupunkiseudun jäljellä olevia laajoja metsiä uhkaavat monin paikoin rakentamispaineet, ja esim. lentokentän suunnalla metsät tulevat kuitumaan. Altaan itäpuolen virkistysellinen merkitys kasvaneekin tulevaisuudessa entisestään. Virkistyskäyttöä lisää myös Ilmaristen ja Jäkärän taajamien kasvu.

Maarian allas on vesistö, jonka virkistyskäyttöpotentiaalia voitaisiin hyödyntää paljon nykyistä enemmän. Altaan ja sen ympäristön arvoa lisää sen sijainti seudullisessa viherverkostossa. Altaan eteläpäästä alkaa Vähäjoki, joka laskee Aurajokeen Koroistenniemen kohdalla. Vähäjoen varsi muodostaa viheryhteyden Turun keskustasta kaupungin pohjoisosiin. Jos Vähäjoen varteen perustettaisiin ulkoilureitti, saataisiin aikaan viheraluetta seuraileva yhteys Turun tiiviisti rakennetuilta alueilta Maarian altaalle.

Suunnittelualueen eteläisimmät osat kuuluvat Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen. Jokilaakso on tärkeä viheryhteys Turun keskustasta ympäröivälle maaseudulle. Maisema on tällä osuudella säilynyt maaseutumaisena sekä Turun että Liedon puolella. Aurajokilaakso on nykyisinkin tärkeä virkistysalue.

3.3. Nykyinen reitistö

Suunnittelualueella on erilaisia ulkoiluun soveltuvia reittejä, mutta ne eivät muodosta yhtenäistä kokonaisuutta.

Maarian altaan itäpuolisissa metsissä kulkee 5 km mittainen ”kivikauden poluksi” kutsuttu rakentamaton reitti, jonka urheiluseura Maarian Mahti ry on toteuttanut. Reitti on mm. lenkkeilijöiden ja koiranulkoiluttajien suosiossa. Reitin linjaaminen ja ylläpito on aiheuttanut toisinaan erimielisyyksiä maanomistajien kanssa.

Ilmaristen taajaman kupeella sijaitsee kuntorata, jota käytetään lenkkeilyyn ja mahdollisuuksien mukaan hiihtoon. Jäkärää lähin kuntorata on suunnittelualueen ulkopuolella Koskennurmessa.

Suunnittelualueen eteläosia halkoo Aurajoen pyöräilyreitti, joka seurailee Haagantietä, Vanhaa Tampereentietä ja Väänteläntietä. Reitti jatkuu Kaarinan ja Turun suunnalla Halisiin yhdistyen Koroisten reitistöön. Liedon puolella Aurajoen pyöräilyreittiä pitkin pääsee kahta kautta Liedon keskustaankin sekä Liedon asemalle. Reitti yhdistyy mm. Vanhalinnan luonto- ja kulttuuripolkuihin.

Paimalantien varressa suunnittelualueen ulkopuolella on pyörätie, jolta avautuu kauniita maisemia Maarian altaalle ja viljelymaisemiin. Paimalantieltä pääsee kivikauden polulle siltaa pitkin Kukonmäen kohdalta. Pyörätie yhdistää Jäkärän tiiviisti rakennettuun Turkuun. Jäkärän ja Koskennurmen väliltä pyörätie puuttuu edelleen.

Ilmaristen taajamaa halkovan Vanhan Tampereentien varressa on pyörätie, samoin joillakin Ilmaristen ja Jäkärän kaduilla.

Metsämäen raviradan ja Hagan kartanon ympäristössä risteilee ravigäyttöön tarkoitettuja reittejä. Reitit on vuokramaalle perustanut Turun Hippos ry, joka myös ylläpitää niitä.

Suunnittelualueen reunaan pitkin virtaa Paattistenjoesta Vähäjoeksi nimensä muuttava vesistö, johon on padottu Maarian allas. Vähäjoki (vasemmalla) yhdistää suunnittelualueen Koroistenniemeen ja Aurajokeen. Paattistenjoki (oikealla) on yhteys pohjoisen maaseudulle.

3.4. Alueen virkistyskäyttötapoja

3.4.1. Lenkkeily, sauvakävely ja patikointi

Lenkkeily ja kävely on suosittua kivikauden polulla. Kivikauden polun ja Jäkärän välisissä metsissä risteilee hyvä spontaanisti syntynyt polkuverkosto, joka on monien ulkoilijoiden suosiossa.

Joillakin osuuksilla polut ovat liejuuntuneet ja alkaneet siksi levitä. Pitkospuut hillitsisivät näitä haittoja. Paikoitellen puiden juuret ovat paljastuneet kulumisen vuoksi. Myös tällaisilla paikoilla tarvittaisiin haittoja ehkäiseviä toimenpiteitä. Turun kaupungin työkeskus on toteuttanut pitkospuuta kaupungin maille Rajakalliolta länteen.

3.4.2. Koiranulkoilutus

Koiranulkoiluttajat käyttävät paljon kivikauden polkua sekä muita polkuja.

3.4.3. Hiihto ja luistelu

Maarian altaan jäätä sekä allasta ympäröiviä metsiä ja peltoja on lumisina talvina käytetty ahkerasti hiihtämiseen. Alueelta on ollut yhteys myös lentokentän pohjoispuolen laduille. Maarian Reipas ry on pitänyt yllä 2,5 km latua Maarian uimapaikan ympäristössä sekä siitä etelään suuntautuvaa lenkkiä, jolloin ladun kokonaispituudeksi on saatu 5 km. Maarian Mahti ry on tehnyt jäätälanteen salliessa 10 km ladun altaan jälle. Mahdilla on ollut myös 5 km lenkki, joka on lähtenyt altaan länsipuolelta Mahdin majalta ja suuntautunut altaan vastarannan metsiin. Liedon Luja ry:llä on ollut aikoinaan 5 km latu, joka on lähtenyt Ilmaristen kuntoradalta, mutta tätä reittiä ei voi enää hyödyntää. Nykyisin hiihdetään Ilmaristen kuntoradalla, mutta yhteyttä Turun puolen maastoihin kaivataan.

Altaan jäällä harrastetaan myös luistelua, kun olosuhteet sen sallivat.

3.4.4. Suunnistus

Maarian altaan itäpuoli on suosittu suunnistusalue laajojen metsiensä ansiosta. Alueesta on tehty Paimalan-Ilmaristen suunnistuskartta, joka ulottuu Paimalantieltä Vanhalle Tampereentielle ja rautatiestä Ilmaristen taajamaan.

3.4.5. Ratsastus

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella sijaitsee ratsastuskoulu, ja ratsuja on myös useissa yksityistalleissa. Ratsastuskoulun käytössä on lyhyitä maastoreittejä, joista on sovittu maanomistajien kanssa.

Maarian altaan itäpuolen metsissä risteilee paljon polkuja, joita myös ratsastajat käyttävät. Ratsastus on osaltaan lisännyt joidenkin polkuosuuksien kulumista ja juuristovaurioita. Avoimilla paikoilla ratsastaminen on metsäpoluilla ratsastamista turvallisempaa, mutta ongelmia voi koitua savimaan liejuuntumisesta.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelta puuttuvat ratsastukseen osoitetut reitit. Metsämäen raviradan maneesia käyttävät myös Taston suunnan ratsastajat. Taston ja raviradan väliltä puuttuu kuitenkin turvallinen ratsastusreitti.

Käytettäessä samoja polkuja ja teitä ratsastajien ja muiden kulkijoiden välillä ilmenee joskus ristiriitoja. Vaaratilanteita voi syntyä esim. hevosten ja mopoilijoiden kohdatessa.

Metsäpoluilla ratsastaminen kuuluu jokamiehen oikeuksiin. Ratsastusoikeus koskee myös yksityisiä teitä. Sillä, että toimintaa harjoitetaan kaupallisessa mielessä, ei ole merkitystä jokamiehen oikeuksien kannalta. Toisen omaisuudelle ei kuitenkaan saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa. Ratsastaja ei saa kuluttaa tietä niin, että se nostaa tienpidon kustannuksia, eikä maastoon saa jäädä pysyviä jälkiä. Laajamittainen poluilla ratsastaminen yleensä aiheuttaa tällaista haittaa, joten ratsastamisesta tulisi tuolloin sopia. Yksityisten teiden käyttöön tulee saada lupa, jos ratsastus selvästi lisää tien kunnossapitokustannuksia.

Viljellyillä mailla ei saa ratsastaa luvatta. Kuntoradoilla ja pyöräteillä ratsastaminen on lähtökohtaisesti kiellettyä, samoin yleiseen käyttöön kunnostetuilla laduilla.

Maarian allas on monipuolisessa käytössä myös pakkastalvina.

3.4.6. Maastopyöräily

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella harrastetaan maastopyöräilyä.

Maastossa tai yksityistiellä pyöräileminen kuuluu jokamiehenoikeuksiin. Toisen omaisuudelle ei kuitenkaan saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa. Pyöräilyn aiheuttama maaston kuluminen riippuu muun muassa sääolosuhteista, vuodenajasta ja maaperästä sekä pyöräilyn määrästä. Maastopyöräily ei sovi arvokkaisiin luontokohteisiin eikä kalioalueille. Maastopyöräilyn tulisi tapahtua ensisijaisesti poluilla.

3.4.7. Mopoilu

Moottoriajoneuvolla ajaminen maastossa ei kuulu jokamiehenoikeuksiin, vaan siihen tarvitaan maanomistajan lupa. Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen poluilla, kuten kivikauden polulla, mopoillaan kuitenkin myös luvatta. Mopoilu aiheuttaa maaston kulumista ja juuristovaurioita. Mopoilun haittana ovat myös melu ja ristiriitatilanteet ulkoilijoiden kanssa.

3.4.8. Sienestys ja marjastus

Altaan itäpuolen metsistä löytyy hyviä sieni- ja marjapaikkoja, ja aluetta käytetäänkin yleisesti sienestykseen ja marjastukseen.

3.4.9. Metsästys ja kalastus

Altaan itäpuolen metsiä käytetään metsästykseseen. Altaalla kalastetaan ainakin sillan paikkeilla sekä altaan pohjoispäässä. Aurajokisäätiö teetti Maarian altaalla koekalastukset elokuussa 2009. Koekalastuksen perusteella kalakanta oli melko runsas. Saaliiksi saatiin kaikenkokoista kalaa, mutta petokalojen osuus saisi olla suurempi. Esimerkiksi kuha saattaisi sopeutua altaan sameaan ja syvään veteen ja lisäisi altaan kalastuksellista virkistysarvoa. Aurajokisäätiön hankkeesta kerrotaan myös kappaleessa 6.7.1. *Aurajokisäätiö*.

Tähän asti pato on estänyt vaeltavien kalojen pääsyn altaaseen. Taimen, lohi, siika ja kirjolohi pääsevät nousemaan merestä padon alapuolelle. Turun kaupungin tavoitteena on laskea padon patoturvallisuusluokkaa, mikä mahdollistaisi luonnonmukaisen avouoman toteuttamisen padon kohdalle. Tällöin myös kalojen pääsy altaaseen pystyttäisiin mahdollistamaan. Luonnonmukaisesta ohitusuomasta on tehty yleissuunnitelma ja lupahakemussuunnitelma loppuvuonna 2016.

3.4.10. Uinti

Suunnittelualueella sijaitsee Turun kaupungin ylläpitämä yleinen uima- paikka Jäkärilän eteläpuolella hiekkakuoppaan muodostuneessa lam- messa. Uimapaikkaa käytetään myös talvisin.

Uimapaikan veden laatu on hyvä, ja sitä tarkkaillaan säännöllisesti. Maarian uimapaikaksi kutsuttu kohde on kaikenikäisten suosiossa ja houkuttelee kävijöitä pohjoisesta Turusta ja kauempaakin. Lampi on kuitenkin varsin pieni, ja uimakäyttöön soveltuu vain osa sen rannoista. Lammen rannat ovat monin paikoin jopa vaarallisen jyrkät.

Uimapaikan varustelutaso on vaatimaton. Sieltä puuttuvat mm. istumapaikat ja roskikset, ja pysäköintipaikoista voi olla pulaa. Viitoituksen puute haittaa paikan löytämistä, ja kävelymatka Jäkärlästä uimapaikalle on esim. lasten kanssa kulkeville usein myös liian pitkä.

Ranta-asukkaat käyttävät Maarian allastakin uintiin. Rannoilla on myös saunoja.

Maarian altaan vesi on savisameaa, koska koska allas on padottu savikkolaaksoon ja koska Paattistenjoki virtaa savikkojen halki. Vesi on laadultaan ylirehevää. Vesistöä kuormittavat sen valuma-alueella harjoitettava maatalous sekä haja-asutuksen ja pienteollisuuden jätevedet. Loppukesällä altaassa saattaa esiintyä sinileväkukintoja. Altaan veden laatua seurataan säännöllisesti. Kokonaisarviona altaan ekologinen tila on välttävä.

Altaan hygieenistä laatua kuvaavat bakteeripitoisuudet ovat olleet useina vuosina koholla, mikä kertoo altaan ajoittaisesta soveltumattomuudesta uimavedeksi

Hiekkakuoppaan muodostunut Maarian uimapaikka on suosittu niin kesällä kuin talvellakin.

3.4.11. Soutu ja melonta

Maarian allasta käytetään soutamiseen ja melontaan. Asukkailla on soutuveneitä ja kanootteja rannassa eri puolilla allasta. Asukastyöpajoissa altaalle toivottiin pienten soutuveneiden ja kanoottien vuokrausmahdollisuutta.

Polttomootorikäyttöisten veneiden käyttö on altaan suoja-alueääräyksissä kielletty, koska veneiden polttomootorit poistavat savukaasut veden sisään. Suoja-alueääräyksiä tarvitaan, koska allas on padottu Turun varavesilähteeksi. Altaan rakentamisesta ja suoja-alueääräyksistä kerrotaan kappaleessa 3.9.4. *Vesihuolto*.

Myös Aurajoella harrastetaan melontaa. Melontalaitureita on ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen ulkopuolella mm. Vanhalinnassa ja Halistenkoskella. Aurajokisäätiö vuokraa kanootteja ja järjestää melontaretkiä Aurajoella.

3.4.12. Lintuharrastus

Maarian allas on lintujen muuttoaikainen levähdyspaikka. 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa altaan pinnankorkeuden vaihtelut olivat vedenoton seurauksena nykyistä suurempia ja paljastuneet rantalietteet tarjosivat ruokailumahdollisuuksia monille kahlaajille. Altaan veden korkeus on säännöstelyllä pidetty 1990-luvun loppupuolelta asti tasaisempana kuin edeltävänä aikana. Turun kaupungin tavoitteena on lopettaa altaan aktiivinen säännöstely.

Lintuharrastukselle otollisimpia paikkoja on altaan eteläpää. Lintuharrastajat käyttävät pysäköintipaikkaa, joka sijaitsee padon luoteispäässä.

3.4.13. Geokätköily

Geokätköily on ulkoiluharrastus, jossa piilotetaan ja etsitään geokätköiksi kutsuttuja rasioita koordinaattien avulla. Maarian altaan ympäristöä käytetään tähänkin harrastukseen.

3.5. Luontoarvot

Suunnittelualueelta on tehty osayleiskaavoituksen pohjaksi luontoselvitykset sekä Turun että Liedon puolelta (Oja & Oja 2008 a; Oja & Oja 2008 b; Envibio Oy 2016). Selvityksissä tutkittiin kasvillisuustyyppiä, pesimälinnustoa ja liito-oravia. Suunnittelualue on mukana myös liito-oravaselvityksessä, joka on tehty suuresta osasta Turkua (Oja & Oja 2009).

Jos ulkoilureittejä, ratsastusreittejä tai reitistön etappeihin liittyviä rakenteita aiotaan toteuttaa arvokkaiden luontokohteiden läheisyyteen, on oltava yhteydessä ympäristönsuojeluviranomaisiin.

3.5.1. Metsät

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen maastonmuodot ovat vaihtelevia, joten metsäkasvillisuuskin vaihtelee selänteiden lakien kalliomänniköistä mustikkatyyppin metsiin ja lehtolaikkuihin.

Laajoja yhtenäisiä metsiä on Maarian altaan itäpuolella ja Pahkalaukkaantien suunnalla. Metsätalous on alueella kuitenkin intensiivistä, joten varttuneita metsiä on vähän ja suuri osa alueesta on taimikkoa tai nuorta metsää. Kosteat notkelmat on usein ojitettu, joten korpipainanteita on jäljellä vähän.

Jäkärälän taajaman tuntumassa rautatien eteläpuolella on varttuneempaa metsää. Alueella on myös useita karuja kallionlakia, jotka täyttävät metsälain 10 § erityisen tärkeän elinympäristön kriteerit.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella on kaksi luonnonsuojelulain 29 §:n mukaista suojeltua luontotyyppiä. Pohjoisempi näistä on pähkinäpensaslehto, joka sijaitsee Maarian altaan reunalla kohoavan Korkiakallion rinteessä. Paikalla kasvaa noin 40 yli 2-metristä pähkinäpensasta. Aluskasvillisuuteen kuuluu kuivan rinnelehdon lajistoa.

Toinen suojellun luontotyyppin kriteerit täyttävä kohde on Metsämäen ravirata-alueella sijaitseva jalopuumetsikkö, joka on yksi Turun edustavimmista sisämaan jalopuulehtolaikuista. Alueella kasvaa n. 30 suurta tammea. Kohde on luokitukseltaan kuiva sinivuokkotyyppin rinnelehto.

Muista luontokohteista tärkeimpiin kuuluu altaan ylittävän sillan itäpäässä sijaitseva alue, jonka pensaskerroksen lajistoon kuuluvat pähkinäpensas ja taikinamarja. Kohde ei kuitenkaan ole luonnonsuojelulain 29 § mukainen suojeltava luontotyyppi, koska pähkinäpensaat kasvavat hajallaan varsin laajalla alueella.

Altaan itäranta on altaan pohjoisosissa metsäistä. Rannat ovat monin paikoin jyrkkiä ja jopa alttiita maanvyörymille. Rantametsissä on pie-nialaisia kuivaksi lehdoksi luokiteltavia kohteita.

3.5.2. Niityt ja kedot

Maarian altaan töyräät ovat suunnittelualueen pohjoisosissa korkeat, ja niillä kasvaa paikoitellen niittymäistä kasvillisuutta. Ahteiden ketokasvillisuus on taantunut heinittymisen myötä, mutta yksi huomion arvoisen ketokohde on vielä jäljellä. Se on noteerattu julkaisussa *Luonnon monimuotoisuus Turussa* nimellä *Paimalan keto*. Ketoalue liittyy Metsät-kappaleessa mainittuun pähkinäpensasesiintymään.

< Maarian altaan keski- ja pohjoisosissa rannat ovat voimakaspiirteisiä ja pitkälti metsäisiä.

> Eteläpäättä hallitsevat laajat, alavat pellot ja niityt, joille kerääntyy lintuja muuttoaikaan.

Talousmetsä ei aina houkuta virkistäytymään. Laajat hakkuut ja taimikot tekevät Maarian altaan itäpuolisista metsistä myös vaikeakulkuisia. Kuva ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelta.

Altaan eteläosissa rannat ovat alavia ja peltojen ympäröimiä. Vesialuetta reunustaa vesiensuojelullisista syistä perustettu viljelemätön suojavyöhyke. Vyöhykkeen lajisto ei ole erityistä.

Myös Aurajoen ja siihen laskevan Lausteenojan varsilla on niittymäistä kasvillisuutta.

3.5.3. Liito-orava

Liito-orava suosii varttuneita kuusikoita, jotka tarjoavat kolohaapoja pesäpaikoiksi ja lehtipuita ruokailupuiksi. Tällaisia metsiä löytyy myös ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelta.

Turun puolella ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella havaittiin vuonna 2008 luontoselvitystä tehtäessä yksi asuttu liito-oravan elinpiiri, joka sijaitsee Maarian uimapaikan koillispuolella. Alueella on kuusikoiden lisäksi entiselle pellolle kasvanutta lehtipuustoa, joka soveltuu hyvin liito-oravan ruokailumetsäksi.

Jäkärän eteläpuolella radan varressa sijainnut vanha elinpiiri todettiin tuolloin autioituneeksi. Liito-oravan elinympäristöksi soveltuvaa metsää on paikoitellen muuallakin altaan itäpuolisissa metsissä, mutta selvitysten aikaan merkkejä liito-oravista ei muualla ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella havaittu. On kuitenkin muistettava, että liito-oravien reviirit eivät välttämättä ole pysyviä: eläin voi ottaa käyttöönsä uuden alueen, ja toisaalta asutut reviirit voivat autioitua.

3.5.4. Linnusto

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alueelta tehdystä luontoselvityksestä ilmenee, että huomion arvoinen linnusto keskittyy Maarian altaan itäpuolisiin metsiin ja siellä erityisesti Jäkärän eteläpuoliselle alueelle. Uhanalaisista tai vähälukuisista lintulajeista altaan itäpuolen metsissä

tavattiin mm. pyytä, palokärkiä, harmaapäätikkoja, käkiä, käenpiika, til-talhteja, kanahaukkoja ja lehtopöllö. Näiden lajien elinympäristöt vaihtelevat: esim. pyy suosii kosteita kuusikoita, kun taas harmaapäätikat viihtyvät jalopuulehdoissa ja kulttuuriympäristöissä.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella ei ole erityisen vanhaa metsää, mutta paikoin löytyy kuitenkin varttuneita metsäkuvioita, joissa pesii joi-takin vanhan metsän lintulajeja, kuten hömötiaisia ja puukiipijöitä sekä tikkoja. Varttunutta metsää on erityisesti radan eteläpuolella Jäkärän tuntumassa. Alue kuuluu kuitenkin sijaintinsa takia osayleiskaavan ra-kentamisalueisiin, joten vanhan metsän lajisto joutunee väistymään.

Uhanalaisia tai vähälukuisia kulttuuriympäristöjen lintuja, joita Maari-an altaan ja Paattistenjoen rannoilla luontoselvityksen aikaan tavattiin, ovat pikkulepinkäinen, pensastasku ja kottarainen.

Allas on merkittävä kahlaajien muuttoaikainen levähdyspaikka. Tuol-loin niitä ja myös muita muuttavia lintuja tavataan suurin joukoin altaan eteläpään rantaniityillä ja pelloilla.

3.6. Kulttuurihistorialliset arvot

3.6.1. Kiinteät muinaisjäännökset

Kiinteät muinaisjäännökset keskittyvät Turussa ja Liedossa voimak-kaasti jokilaaksoihin. Näin ollen myös ulkoilureittisuunnitelman kohde-alueelta tunnetaan lukuisia muinaismuistoja.

Kivikautisia muinaisjäännöksiä on Turussa löydetty varsinkin Maari-asta. Niitä tavataan alueilta, jotka kivikaudella merenpinnan ollessa nykyistä paljon korkeammalla sijaitsivat lämpimiin ilmansuuntiin viet-tävillä, usein hiekkaisilla rannoilla. Tällaisia paikkoja on Maarian altaan itäpuolella nykyisen uimapaikan ympäristössä. Nämä asuinpaikat kuu-luivat ensimmäisiin asuttuihin paikkoihin nykyisen Turun alueella, kos-ka ne korkeina kohoumina paljastuivat varhain veden alta.

Uimapaikan maasto on soranoton ja paikalla toimineen tiilitehtaan jäl-jiltä rajusti ihmisen muokkaamaa. Muinaisjäännöksiä alueella on voi-nut olla nykyisin tunnettujen lisäksi muitakin, mutta ne ovat saattaneet tuhoutua soranotossa. Kivikautiset kiinteät muinaisjäännökset ovat yleensä maanalaisia asuinpaikka- ja kulttuurikerrostumia.

Em. kivikautisilta asuinpaikoilta on löydetty runsaasti tiettyntyyppistä kampakeramiikkaa. Löydöt ovat olleet niin huomattavia, että niiden perusteella tämä kampakeramiikkatyyppi on nimetty Jäkärän keramiik-kaksi.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen rautakautiset muinaisjäännök-set sijaitsevat Aurajokilaaksossa sekä Maarian altaan sillan tuntumas-sa. Heti kohdealueen ulkopuolella Vähäjokilaaksossa on myös useita muinaismuistokohteita. Kohdealueelta tunnetaan asuinpaikka- ja kal-mistoalueita sekä kuppikiviä. Näistä kuppikivet ovat maanpäällisiä mui-naisjäännöksiä.

Kiinteitä muinaisjäänöksiä on suunnittelualueella erityisesti Aurajokilaaksossa sekä sorakuoppaan muodostuneen Maarian uimapaikan tuntumassa.

Rautakautiset asuinpaikat, kalmistot ja kuppikivet sijaitsevat tyypillisesti – niin myös tällä alueella – peltojen ympäröiminä kalliokumpareilla, metsäsaarekkeissa tai metsänreunoissa. Monessa tapauksessa tällaiset paikat ovat nykyisinkin asuttuja.

Sekä silmin nähtävät että maanalaiset kiinteät muinaisjäänökset tuovat alueelle historiallista syvyyttä. Niitä kannattaakin hyödyntää ulkoilureitistön etappeina, kuten on tehtykin toteutettaessa alueelle *kivikauden poluksi* kutsuttu ulkoilureitti.

Muinaisjäänökset ovat muinaismuistolailla rauhoitettuja ja tuovat näin omat rajoituksensa ulkoilureittien linjaamiseen ja rakentamiseen. Periaatteena voidaan pitää, että olemassa olevia polkuja saa käyttää, viitoittaa ja osoittaa ulkoilureittisuunnitelmassa, vaikka ne kulkisivatkin muinaismuistoalueen halki.

Jos rakennettuja ulkoilureittejä, ratsastusreittejä tai reitistön etappeihin liittyviä rakenteita aiotaan toteuttaa muinaisjäänösten läheisyyteen, on oltava yhteydessä museokeskukseen. Yhteyttä on otettava hyvissä ajoin, mieluummin vuotta aikaisemmin, tutkimustarpeen ja tutkimuskustannusten selvittämiseksi sekä tutkimusten suorittamiseksi.

Samoin on toimittava, jos rakennusvaiheessa maasta paljastuu jotain poikkeuksellista, kuten hiiltä tai saviastian palasia. Muinaisjäänöksiä voi aina löytyä sieltäkin, mistä niitä ei tunneta.

3.6.2. Kulttuurimaisemat ja rakennetut kulttuuriympäristöt

Maarian altaan ympäristö

Maariasta on tehty maisemahistorian selvitys, joka ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen ja sen ympäristön osalta pohjautuu 1760-1860-luvuilta peräisin oleviin karttoihin. Vanhat kartat tarjoavat hyvän lähtökohdan tutkia maiseman ja maankäytön muutoksia ja sen myötä arvottaa kulttuurimaisemia. Kartoissa erottuvat mm. pellot, niityt ja hakamaat, talojen tontit ja kulkuväylät.

Maarian asutus painottui vuosisatojen ajan Paattistenjoen/Vähäjoen laaksoon. Vanhat kantatilat sijaitsivat peltojen ympäröiminä jokilaaksossa. Aivan jokivarressa oli niittyä. Maarian altaan ympäristön vanhimmat pellot sijaitsevat altaan etelä- ja keskiosan ympärillä sekä Jäkärän taajaman länsipuolella. Pitkään viljelyssä olleita peltoja jäi myös veden alle, kun allas vuonna 1980 rakennettiin.

1780-luvulta peräisin olevasta kartasta voidaan nähdä, että joen itäpuolella levittäytyi tuolloin laaja metsäalue. Sen keskellä oli muutama pieni niitty, jotka nykyisessä maisemassa erottuvat Karhunojan taloa ympäröivinä peltoina. Tastonkulma oli tuolloin vielä metsäistä: nykyisin hevoslaitumina toimivat peltokuviot on raivattu enimmäkseen myöhemmin.

Aurajokilaakso

Aurajokilaaksossa on havaittavissa merkkejä ihmistoiminnasta jo noin 7000 vuoden takaa. Laakso on ollut yhtäjaksoisesti asuttu ainakin rautakaudelta saakka. Jokilaakson kulttuurimaisema sai nykyisenlaisen hahmonsä keskiällä viljelyn tehostuessa. Keskiajan maataloudessa niityillä oli tärkeä rooli, ja niittyä saattoikin olla jopa kaksi kertaa peltojen määrä. Niittyjen suuri määrä myös näkyy 1700-1800-lukujen vaihteen kuninkaankartastossa. Kuitenkin tuolloin Aurajokilaakso ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella oli jo lähes kokonaan peltoviljelyssä.

Aurajokilaakso edustaa lounaiselle viljelysseudulle ominaista viljavan jokilaakson vanhaa ja vaurasta kulttuurimaisemaa. Vanha asutus si-

Vanhalinnan linnavuori kohoaa jyhkeänä Aurajokilaakson kulttuurimaisemassa. Muinaislinna ei sijaitse ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella mutta näkyy komeasti Haagan suunnalta.

Maarian vanhin peltoviljely ja talonpoikaisasutus keskittyivät Paattistenjoen ja Vähäjoen laaksoihin. Maisemaa luonnehtivat nykyisinkin pellot ja jyrkät jokiahteet sekä kalliokumpareille ja metsäsaarekkeisiin sijoittuvat pihapiirit. Kuvassa Paattistenjoen vartta Jäkärän länsipuolella.

joittuu metsäsaarekkeille ja selänteiden reunoille. Historialliset kerrostumat ovat harvinaisen runsaat. Aurajokilaakso onkin valittu yhdeksi maamme *valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista*. Ne määriteltiin alunperin ympäristöministeriön julkaisussa *Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueityöryhmän mietintö II*. Rajauksia on päivitetty viime vuosien aikana. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät arvokkaiden maisema-alueiden huomioimista alueiden käytössä.

Aurajokilaaksoon sijoittuu myös esihistoriallinen Vanhalinnan linnavuori, joka on nimetty *valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi*. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) on Museoviraston laatima inventointi. Vanhalinnaa koskeva rajausta sisältää itse linnavuoren lisäksi ympäröiviä peltoaukeita vanhoine asuinpaikkoineen ja ulottuu Haagasta Vääntelänkoskelle saakka. Näin ollen myös ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen eteläisimmät osat mukaan lukien Hagan kartanomiljöön sijaitsevat tällä arvoalueella.

Varkaantie

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealuetta halkova, nykyään Vanhaksi Tampereentiekseksi kutsuttu reitti osa historiallista maantietä, joka muodostui viimeistään myöhäiskeskiajalla merkittäväksi Varsinais-Suomen ja Satakunnan yhdystieksi.

Turusta Oripäähän kulkeva keskiaikainen tieosuus on nimeltään Varkaantie. Reitti jatkuu Huovintie-nimisenä edelleen Köyliön kautta Ulvilaan. Turun kaupunkialueella säilynyt tieosuus alkaa Virusmäentieltä ja jatkuu Maarian kirkon ja pappilan välistä Ilmarisiin ja sieltä Aurajokea myötäillen Liedon, Auran ja Pöytyän kautta Oripäähän asti. Tien linjaus on säilynyt kaupunkialueen ulkopuolella lähestulkoon alkuperäisenä.

Varkaantie kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin.

3.7. Maisemalliset arvot

Maisemalliset arvot keskittyvät ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella Aurajokilaaksoon, Lausteenojan varteen sekä Maarian altaan tuntumaan.

Aurajokilaakso

Kuten edellä jo mainittiin, Aurajokilaakso on yksi valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Se valittiin myös v. 1992 yhdeksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Kansallismaisemista ei ole tehty rajausta.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella Aurajokilaakso on säilynyt varsin sopusointuisena viljelymaisemana, jota kalliokumpareille ja mäenrinteille rakentunut vanha asutus rikastuttaa. Maisema avautuu komeimmin suunnittelualueen ulkopuolelle sijoittuvalta Vanhalinnan linnavuorelta.

Kuitenkin myös joitakin maisemahäiriöitä on kulttuuriympäristöön noussut. Häiritsevimpiä tekijöitä Vanhalinnan linnavuoren laelta avautuvassa maisemassa ovat Haagantien varren kasvihuone ja Vanhan Tampereentien varren teollisuusrakennukset sekä avointa maisemaa halkova voimalinja. Vastaavanlaisia maisemahäiriöitä ei saisi alueelle tulla lisää.

Haagantien tai Vanhan Tampereentien tuntumaan sijoittuvat toiminnot näkyvät maisemassa kauas. Esim. Haagantien asutus ja ravierata näkyvät selvästi Vanhalinnan laelta katseltaessa. Siksi mitä tahansa toimintaa kyseiselle alueelle sijoitettaessa on huomioitava Aurajokilaakson maisema-alueen läheisyys.

Lausteenojan varsi

Lausteenojan varsi ja Palovuoren luoteisrinne on määritelty osittain alueellisesti tai paikallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Metsäisen Palovuoren kohdalla Lausteenoja virtaa kapeassa mutta osin hyvinkin jyrkkäpiirteisessä laaksossa. Alajuoksulla Lausteenoja kulkee pelto- maiseman halki meanderoiden voimakkaasti. Lausteenojan notko on varsin syvä ja pääosin avointa tai puoliavointa niittymaisemaa.

Alueellisesti tai paikallisesti arvokkaaksi määriteltyä maisemaa Lausteenojan varrella.

Aurajokeen laskeva Lausteenoja virtaa vaihtelevissa maisemissa.

Maarian allas

Erityisiä maisemallisia arvoja löytyy myös Maarian altaan ympäristöstä. Altaan pohjoisosien maisema on pienipiirteistä ja vaihtelevaa. Allasta rajaavat jyrkät niittymäiset ahteet ja sankkaa metsää kasvavat rannat. Eteläisellä osuudella rannat ovat varsin alavia, peltoja on paljon ja talot sijaitsevat metsäsaarekkeissa.

Altaan rantamaisemat ovat enimmäkseen sopusointuisia, vaikka itse allas on alueella uudehko elementti. Altaan rantaviiva havainnollistaa hyvin rantaviivaa kivi- ja pronssikauden vaihteessa. Altaan länsipuolen kasvihuoneet ovat maisemassa varsin hallitsevia.

3.8. Maanomistus

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueesta merkittävä osa on yksityisessä omistuksessa. Turun kaupungin ja Liedon kunnan maanomistusta on eniten taajamien läheisyydessä.

Maarian altaan itäpuoliset metsät ovat maanomistukseltaan pirstaleista aluetta. Turun kaupunki omistaa laajahkon metsäalueen Jäkärilän eteläpuolella, mutta etelämpänä yksityistä maanomistusta on paljon. Altaan eteläpää on kaupungin omistuksessa, samoin Metsämäen ravi-rata ympäristöineen ja suurin osa Haagasta.

Liedon kunta omistaa mm. peltoa Haagantien itäpuolella ja metsää Pahkalaukkaantien tuntumassa sekä osia Palovuoresta.

Kartta maanomistuksesta on esitetty Maaria–Ilmaristen osayleiskaa-van selostuksessa.

3.9. Nykyinen maankäyttö

3.9.1. Maa- ja metsätalous

Maaria–Ilmaristen osayleiskaava-alue on nykyisin enimmäkseen maa- ja metsätaloustaloudessa. Ulkoilureittisuunnitelman kannalta keskeisissä altaan itäpuolella sijaitsevilla metsissä on tehty laajoja hakkuita, ja maisemaa hallitsevatkin monin paikoin hakkuuaukeat ja taimikot. Osa alueista on vesakoitunut niin pahoin, että kulkeminen polkujen ulkopuolella on vaikeaa. Myös hakkuutähteet ja harvennuksissa kaadetut rangat tekevät metsissä liikkumisesta hankalaa.

3.9.2. Asuminen

Asutusta suunnittelualueella on Jäkärän ja Ilmaristen taajamien lisäksi Haaganmäessä, Tastonkulmassa, Vanhan Tampereentien tuntumassa, Väänteläntien läheisyydessä ja Karjalaiskylässä.

3.9.3. Ravitoiminta

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueella toimii parikymmentä tallia, joista useimmat ovat ravitalleja ja sijaitsevat Metsämäen raviradan ympäristössä. Metsämäkeen tullaan usein maaseudulta valmentamaan ravureita. Ravirata on hyväksi koettu ja Suomessa huippuluokkaa. Raviradan ympäristössä sijaitsee myös mm. eläinklinikka.

Ravureiden valmentamista varten rakennettuja reittejä on Hagan kartanon ympäristössä. Raviradan tuntumassa on ns. hiittisuora. Turun Hippos ry on vuokrannut raviradan ympäristöineen Turun kaupungilta.

3.9.4. Vesihuolto

Maarian allas padottiin Paattistenjokeen vuonna 1980 Turun varavesilähteeksi. Jokilaakson poikki rakennettiin maapato Ävikin kohdalle. Allas syvenee patoa kohden ja on syvimmillään n. 10 m. Pinta-alaa on n. 70 ha. Raakavettä on johdettu padon itäpuolella olevalta pumppaamolta putkessa Halisten vesilaitokselle. Turun Vesihuolto Oy huolehtii altaan säännöstelystä juoksuttamalla tulvavettä padon alapuolelle kalliotunnelia myöten.

Raakavesialtaalle on vesioikeuden päätöksellä annettu erityisiä suoja-alueääräyksiä. Jotkut määräyksistä koskevat alueen lähisuojavaikuttavuutta, jotkut kaukosuojavaikuttavuutta ja jotkut koko Maarian altaan valuma-alueella. Virkistyskäyttöön vaikuttavia määräyksiä on muutamia: lähisuoja-alueella polttomootorilla varustettujen moottoriveneiden käyttö on kielletty, samoin rakentaminen 100 m lähemmäs rantaa saunoja lukuun ottamatta.

Virttaankankaan tekopohjaveden käyttöönoton myötä altaan käyttö varavesilähteenä on loppunut. Turun kaupungin tavoitteena on lopettaa altaan aktiivinen säännöstely ja laskea padon patoturvallisuusluokkaa.

Säännöstelyn lopettaminen laskisi altaan keskimääräisen vedenkorkeuden tasolle + 16,50 m (N2000). Vuosina 2009–2015 keskimääräinen vedenkorkeus oli + 17,82 m. Vedenkorkeuden laskeminen vaikuttaisi

eniten altaan eteläosiin, missä maasto on alavaa. Vedenkorkeuden laskemisen myötä rantaviiva siirtyisi altaan pohjoisosissa n. 5–15 m ja eteläosissa selvästi enemmän, monin paikoin kymmeniä metrejä ja enimmillään satakin metriä.

Loppuvuonna 2016 valmistuivat Maarianpadon luonnonmukaisen ohitusuoman yleissuunnitelma ja lupahakemussuunnitelma. Ohitusuoma mahdollistaisi vaelluskalojen nousun altaaseen ja lisäisi näin altaan virkistysarvoa.

3.10. Virkistyskäyttöön vaikuttavia osayleiskaavan tavoitteita

3.10.1. Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman yhteensovittaminen

Koska ulkoilureittisuunnitelmaa on valmisteltu osayleiskaavan rinnalla, kumpikin suunnitelmista on vaikuttanut toistensa muotoutumiseen.

Osayleiskaavan päälinjat, kuten uusia asuinalueita koskevat tavoitteet, toimivat ulkoilureittisuunnittelun reunaehtoina. Asuinalueiden, tielinjausten jne. yksityiskohtaista sijaintia voitiin suunnittelun aikana kuitenkin muuttaa, jotta esim. viheryhteydet saatiin säilymään ja reittien jatkuvuus pystyttiin turvaamaan. Osayleiskaavassa voitiin huomioida virkistyskäytön tarpeet paremmin, kuin jos ulkoilureittejä ei olisi mietitty näin yksityiskohtaisesti jo tässä vaiheessa. Samoin hevosurheilun tarpeet oli mahdollista ottaa huomioon molemmissa suunnitelmissa.

3.10.2. Asuminen

Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan päätavoitteena on osoittaa sekä Turun että Liedon puolelle uusia pientalovaltaisia asuinalueita, jotka tukeutuisivat pohjoisessa Jäkärän taajaman ja etelässä Ilmaristen taajaman palveluihin. Osayleiskaavassa esitetyt uudet asuinalueet sijoituvat ensisijaisesti olemassa olevien taajamien sekä Vanhan Tampe-reentien tuntumaan.

Metsämäen raviradan ympäristöön kannataisi keskittää monenlaista hevosiin liittyvää toimintaa.

Nämä uudet asuinalueet supistavat virkistykseen käytettyjä alueita Maarian altaan itäpuolella. Alueiden vähenemistä voidaan kompensoida parantamalla virkistyskäyttöön jäävien alueiden käytettävyyttä, saavutettavuutta ja virkistyspalvelutarjontaa.

Uusi asutus tuo myös lisää virkistyskäyttöä alueelle. Tästäkin syystä ulkoilumahdollisuuksien kehittäminen on tärkeää. Väestöpohjan lisääntyminen tuo perusteita investoida alueen ulkoiluhankkeisiin.

3.10.3. Virkistys

Osayleiskaavaluonnoksessa Maarian altaan rannat on säilytetty rakentamisen ulkopuolella. Altaan itäpuolen keskeinen metsäkonaisuus on osoitettu V-alueeksi. Rakentamista ei ole osoitettu kivikauden polun rajaaman alueen sisäpuolelle. Tämä keskeinen virkistysalue jatkuu idässä maa- ja metsätalousalueena.

3.10.4. Suojelu

Suojeltavia arvoja osayleiskaava-alueella ovat erityiset luontokohteet, muinaisjäännökset, rakennetun kulttuuriympäristön kohteet ja tärkeimmät avoimet kulttuurimaisemat. Myös Maarian altaan metsäisillä rannoilla on maisemallista arvoa. Osayleiskaavaluonnoksessa on osoitettu muinaisjäännösten ja rakennussuojelukohteiden lisäksi maisemallisesti arvokkaita peltoalueita. Aurajokilaakso on lisäksi valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita.

Luontoarvot ja muinaismuistot tuovat kiinnostavuutta virkistysalueille, mutta toisaalta ne on huomioitava varsinkin yksityiskohtaisessa suunnittelussa, jotta arvot eivät kärsisi virkistyskäytöstä tai siihen liittyvästä rakentamisesta. Maisemansuojelu ja virkistyskäytön kehittäminen eivät ole ristiriidassa vaan päinvastoin tukevat toisiaan.

3.10.5. Hevosurheilu

Turun Hippos ry hallinnoi Metsämäen ravirataa. Järjestö haluaisi kehittää raviradan ympäristöstä hevosurheilukeskuksen, joka ulottuisi molempien kuntien puolelle. Alueelle haluttaisiin sekä raviurheilua että ratsastustoimintaa sekä hevosurheiluun liittyvää yrittäjätoimintaa.

Metsämäen ravirata on hyväksi koettu, mutta uusille talleille ei ole tällä hetkellä raviradan läheisyydessä juuri tilaa. Vastaavasti muualla Varsinais-Suomessa sijaitsevien tallien lähistöllä ei ole välttämättä teitä, joilla hevosia saisi ajaa, joten Metsämäkeen tullaan paljon maaseudulta valmentamaan hevosia.

Varsinais-Suomi on hevostalouden osalta Suomen nopeimmin kehittyvää aluetta. Varsinais-Suomen hevostaloutta olisi Hippos ry:n mukaan hyvä keskittää yhteen paikkaan. Se vähentäisi harjoittelupaikoille suuntautuvaa liikennettä, loisi edellytyksiä yritystoiminnalle, helpottaisi lannan käsittelyä jne. Metsämäki olisi luonteva paikka keskukselle.

Myös ratsastustoiminta sopii alueelle hyvin, kunhan se sovitetaan yhteen muun virkistyskäytön ja asumisen kanssa. Vaikka Maaria–Ilmaristen asukasmäärä kasvaisikin, alueelle jää silti huomattavasti myös rakentamattomia alueita, joilla maastoratsastusta voidaan tulevaisuudessa harrastaa. Tiiviisti rakennetulla kaupunkialueella ratsastuskoulut ovat joutuneet varsin ahtaalle, joten Maaria–Ilmaristen väljemmät maastot olisivat luonteva paikka tälaiselle toiminnalle. Ratsastus on yksi suosituimmista liikuntamuodoista tyttöjen keskuudessa, ja sen suosio on kasvussa.

Osayleiskaavaluonnoksessa hevosurheilukeskukselle on osoitettu aluevarauksia Metsämäen raviradan läheisyydestä. Ravi- ja ratsastustoiminta on hyvä sijoittaa erilleen, ravitoiminta raviradan tuntumaan ja ratsastustoiminta Haagantien itäpuolelle. Myös Vanhan Tampereentien pohjoispuolella sijaitsevien tallien toiminta on pyritty turvaamaan kaavassa. Ratsastusreittien perustaminen ulkoilureittitoimituksin edistää alueen ratsastustoiminnan kehittymistä.

Hevosia voi hyödyntää maisemanhoidossa.

4. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN LAADINNAN VAIHEET MAARIA-ILMARISISSA

4.1. Ulkoilureittisuunnitelman vireille tulo

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelu aloitettiin Turun kaupunkisuunnittelun kaavoitusyksikössä (silloisen ympäristö- ja kaavoitusviraston yleiskaavatoimistossa) syksyllä 2008. Kimmokkeena toimi Maarian Mahdin majalla elokuussa 2008 pidetty yleisötilaisuus, joka käsitteli Maarian altaan virkistyskäytön kehittämistä. Tilaisuuden oli järjestänyt asiasta kiinnostunut työryhmä yhdessä aluekumppanuuden kanssa. Työryhmän aktiivit perustivat keväällä 2009 Maarian Allas ry:n.

Turun ja Liedon yhteinen Maaria–Ilmaristen osayleiskaava oli tullut vireille vuonna 2007. Osayleiskaavan päätavoitteena oli asumisen lisääminen Jäkärän ja Ilmaristen tuntumassa. Myös virkistyskäytön kehittämiseen oli syytä paneutua hyvin.

Yleisötilaisuudessa ideoidun perusteella ulkoilureittien suunnittelu päätettiin kytkeä osayleiskaavatyöhön siten, että laadittaisiin ulkoilulain mukainen ulkoilureittisuunnitelma.

Suunnitelman vireille tulosta tiedotettiin paikallisissa lehdissä sekä internetissä. Aloituskokous viranomaisille ja järjestöjen edustajille pidettiin 28.10.2008. Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun alkamisesta kerrottiin yleisötilaisuuksissa 19. ja 20.11.2008.

4.2. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Marraskuussa 2008 laadittiin ulkoilureittisuunnitelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS), joka lähetettiin tiedoksi Turun ympäristö- ja kaavoituslautakunnalle ja Liedon kaavoituslautakunnalle.

4.3. Lähtötietojen keruu

Lähtötietoja suunnittelun pohjaksi saatiin maastokäynneillä ja tutustumalla karttoihin ja aiemmin valmistuneeseen aineistoon, mm. Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan perusselvityksiin (Arkkitehtitoimisto Tarmo Mustonen Oy 2008). Alue oli valmistelijalle tuttu myös Turun viherverkko-suunnitelman (Vesanto 2008) laatimisen ajoilta.

Virkistyskäytön nykytilaa, esteitä, mahdollisuuksia jne. selvittäessä tärkeässä roolissa olivat eri ihmisryhmille suunnatut työpajat. Paljon tietoa antaneista pajoista kerrotaan enemmän kohdassa *6.4 Työpajat*. Asukkaiden ja käyttäjien näkemyksiä kerättiin myös kyselyn avulla, johon saivat vastata kaikki halukkaat. Kyselystä ja sen tuloksista kerrotaan enemmän kohdassa *6.5. Kysely*.

Kesän 2009 aikana valmistui Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmaan liittyvä lopputyö, jonka teki Riikka Mäenpää Turun AMK:n kestävä kehityksen koulutusohjelmasta (Mäenpää 2009 b). *Ulkoilulain mukaisten ulkoilureittien toimiva suunnittelu* -nimisessä työssä käsiteltiin varsinkin kokemuksia ulkoilureittisuunnitelmien laatimisesta ja toteuttamisesta eri paikkakunnilla.

Työ valotti mm. kysymyksiä, ketkä ulkoilureittisuunnitelmia ovat laati-
neet ja mistä syistä, millaisin menettelyin reittejä on perustettu ja mi-
ten esim. maanomistajat ovat menettelytapoihin suhtautuneet. Työhön
koottiin tietoa siitä, mitkä menettelyt ovat osoittautuneet hyviksi ja mit-
kä asiat on prosessissa koettu ongelmallisiksi.

4.4. Suunnittelu

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana on keskusteltu ja neu-
voteltu Turun kaupungin ja Liedon kunnan eri toimialojen edustajien,
maanomistajien, alueella toimivien järjestöjen ja alueen asukkaiden
kanssa. Maanomistajat ovat voineet halutessaan ottaa yhteyttä val-
mistelijaan. Osallistumisesta kerrotaan enemmän luvussa 6 sekä Maa-
ria–Ilmaristen osayleiskaavan vuorovaikutusraportissa (Liedon kunta
& Turun kaupunki, 2017).

Turun kaupunki, Liedon kunta ja Aurajokisäätiö ovat pitäneet palave-
reja, joissa mukana ovat olleet eri aikoina ainakin seuraavat ihmiset:

Heli Aarnisalo	Turun kaupunki, aluekumppanuus
Olavi Ahola	Turun kaupunki, kaavoitus
Mia Eriksson	Turun kaupunki, aluekumppanuus
Jani Eteläkoski	Turun kaupunki, kaavoitus
Kristina Karppi	Turun kaupunki, liikuntapalvelukeskus
Anna-Kaisa Kaukola	Turun kaupunki, Kiinteistöliikelaitos
Lauri Laine	Turun kaupunki, Kiinteistöliikelaitos
Juha Mäki	Liedon kunta, kaavoitus
Mika Närvi	Liedon kunta, liikuntatoimi
Sinikka Paulin	Aurajokisäätiö
Pertti Perko	Turun kaupunki, liikuntapalvelukeskus
Irma Rytkölä	Turun kaupunki, maisema- ja miljöosuunnittelu
Johanna Salmela	Turun kaupunki, maisema- ja miljöosuunnittelu
Jaana Solasvuo	Turun kaupunki, kaavoitus
Ilkka Uusi-Uola	Turun kaupunki, Kiinteistöliikelaitos
Tuuli Vesanto	Turun kaupunki, kaavoitus

4.5. Ulkoilureittisuunnitelman luonnos (2009)

Ulkoilulaissa ulkoilureittisuunnitelman valmistelu- ja vahvistamisprosessia ei määritellä kovinkaan yksityiskohtaisesti. Laissa ei mainita sanoja *luonnos* tai *ehdotus*. Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelman suhteen haluttiin kuitenkin menetellä päätöksenteon suhteen samaan tapaan kuin osayleiskaavaprosessissa.

Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman luonnokset vietiin käsitteilyihin samanaikaisesti loppuvuonna 2009. Turun ympäristö- ja kaavoituslautakunta ja kaupunginhallitus sekä Liedon kaavoituslautakunta ja kunnanhallitus käsittelevät luonnokset. Osayleiskaavaluonnos ja ulkoilureittisuunnitelmaluonnos hyväksyttiin molemmissa kunnissa vuodenvaihteessa 2009-2010.

Ulkoilulain mukaan ulkoilureittisuunnitelma on pidettävä nähtävillä 14 päivän ajan ennen sen vahvistamista. Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma haluttiin kuitenkin viedä nähtäville 30 päivän ajaksi osayleiskaavan tavoin. Osayleiskaava- ja ulkoilureittisuunnitelmaluonnokset asetettiin nähtäville alkuvuonna 2010. Osalliset ja muut kuntalaiset saivat esittää mielipiteen kirjallisesti Turun yleiskaavatoimistolle ja Liedon kaavoitustoimelle. Luonnoksista pyydettiin lausunnot yhteisöosallisilta ja viranomaistahoilta.

4.6. Suunnittelun jatkaminen

Turun kaupunkiseudulle alettiin laatia rakennemallia, joka ohjaisi kuntien maankäytön suunnittelua yleispiirteisesti. Rakennemallityön käynnistyminen keskeytti Maaria–Ilmaristen osayleiskaavan laadinnan. Sen myötä myös ulkoilureittisuunnitelman valmistelu keskeytyi.

Turun kaupunkiseudun rakennemalli 2035 valmistui vuonna 2012. Sen jälkeen osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman valmistelua jatkettiin.

Rakennemalli toi kuitenkin mukanaan melko suuria tarpeita muuttaa osayleiskaavan ratkaisuja. Siksi osayleiskaavatyö oli syytä aloittaa osittain uudestaan, ja kaava-alueita myös laajennettiin. Ulkoilureittisuunnitelman kohdealue muutettiin laajentuneen kaava-alueen laajuuksi. Osayleiskaavan muuttuneet tavoitteet vaikuttivat myös ulkoilureittisuunnitelman uuden luonnoksen muotoutumiseen.

4.7. Lausuntoihin ja mielipiteisiin vastaaminen

Osayleiskaavan ja/tai ulkoilureittisuunnitelman vuoden 2009 luonnoksista saatiin lausunnot 11 taholta. Sekä osayleiskaavan että ulkoilureittisuunnitelman vuoden 2009 luonnoksista saatujen lausuntojen lyhennelmät on koottu osayleiskaavan vuorovaikutusraporttiin (Liedon kunta & Turun kaupunki, 2017) ja niihin on kirjoitettu vastineet.

Suurin osa lausuntojen sisällöstä koski osayleiskaavaa. Ulkoilureittisuunnitelmaan tai sen selostukseen esitettiin lähinnä pieniä tarkennuksia.

Osalliset ovat jättäneet mielipiteitä osayleiskaavasta ja ulkoilureittisuunnitelmasta sekä ensimmäisten luonnosten nähtävilläoloaikana että myöhemmin suunnittelun jatkuttua. Osa mielipiteistä koski osayleiskaavaa, osa ulkoilureittisuunnitelmaa ja osa molempia. Kaikki tähän mennessä saadut mielipiteet on koottu osayleiskaavan vuorovaikutusraporttiin ja niihin on kirjoitettu vastineet. Ulkoilureittisuunnitelman uutta luonnosta valmisteltaessa mielipiteitä pyrittiin huomioimaan, kun se oli mahdollista.

4.8. Ulkoilureittisuunnitelman uusi luonnos (2017)

Sekä osayleiskaavasta että ulkoilureittisuunnitelmasta on laadittu uudet luonnokset. Ne viedään käsittelyihin molempiin kuntiin kevään 2017 aikana. Uudet luonnokset asetetaan nähtäville 30 vuorokauden ajaksi, ja niistä pyydetään lausunnot.

Ennen kuin luonnokset asetetaan nähtäville, maanomistajia, joiden kiinteistöjen kautta ulkoilureitit tulevat mahdollisesti kulkemaan, lähesyttään kirjeitse.

4.9. Reittien linjausten tarkentaminen

Kun ulkoilureittisuunnitelman luonnos on hyväksytty, ulkoilureittitoimintuksin toteutettavien reittien linjauksia ryhdytään tarkentamaan, jotta reitit asettuisivat maastoon tarkoituksenmukaisesti. Reittien tarkka sijainti pyritään valitsemaan siten, että kasvillisuuteen ja maa- ja metsätalouteen kohdistuvat haitat jäisivät mahdollisimman pieniksi.

Lähtokohtana on linjata metsiin sijoittuvat reitit olemassa olevien polkujen kohdille ja välttää tarpeetonta uusien polku-urien avaamista. Viljelymaisemiin sijoittuvat reitit pyritään linjaamaan jokien ja oijen suoja-kaistoille, jos se on mahdollista.

Samalla määritellään myös mahdollisten ulkoilureittiin liittyvien toimintojen ja rakennelmien, kuten levähdyspaikkojen, yksityiskohtainen sijoittuminen maastoon.

Ulkoilureittisuunnitelmaehdotusta varten laaditaan tarkemmassa mittakaavassa olevat kartat, joista reittien yksityiskohtaiset linjaukset ja mahdollisten toimintojen tarkka sijainti käyvät ilmi.

Maanomistajilla on mahdollisuus ottaa kantaa reittien linjausten yksityiskohtiin ja mahdollisten toimintojen sijoittumiseen.

Samalla, kun reittien linjauksia tarkennetaan, voidaan sopia myös reittien ja maa- ja metsätalouden tarpeiden yhteen sovittamisesta, kuten hakkuisiin ja kuljetuksiin liittyvistä asioista.

Maanomistajalle voidaan esim. turvata oikeus reitin ylittämiseen traktorilla ja reitin käyttämiseen metsätalouden kuljetuksiin. Koska metsäkoineilla liikkuminen reitillä voi estää reitin ulkoilukäyttöä, maanomistajan

tulee ilmoittaa reitin metsätalouuskäytöstä reitin pitäjälle. Ilmoitus tarvitaan jo turvallisuudenkin vuoksi, jotta tieto välittyisi ulkoilureitin käyttäjille.

Reittien käyttämisestä maa- ja metsätalouden tarpeisiin sovitaan neuvotellen ulkoilureittisuunnitelmaehdotusta valmisteltaessa tai viimeistään ulkoilureittitoimituksessa. Pelisäännöt vahvistetaan ulkoilureittitoimituksessa. Jos ristiriitoja maanomistajan ja kunnan välillä ilmenee, osapuolet esittävät omat näkemyksensä ulkoilureittitoimituksessa ja toimitusmies ratkaisee asian.

4.10. Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus ja sen hyväksyminen

Turun kaavoitusyksikkö ja Liedon kaavoitustoimi valmistelevat ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksen selostuksineen hyväksytyyn luonnokseen, saatujen mielipiteiden ja lausuntojen sekä käytyjen neuvotteluiden pohjalta.

Turun ympäristö- ja kaavoituslautakunta ja kaupunginhallitus sekä Liedon kaavoituslautakunta ja kunnanhallitus käsittelevät ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksen. Ulkoilureittisuunnitelmaehdotus asetetaan julkisesti nähtäville 30 päivän ajaksi.

Kuntalaiset ja osalliset voivat jättää kirjallisen muistutuksen 30 päivän kuluessa suunnitelman nähtävänä olon päättymisestä lukien. Ehdotuksesta pyydetään lausunnot. Tämän jälkeen suunnitelma viedään päätöksentekoon.

5. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN MAARIA-ILMARISISSA

5.1. Reittien toteuttamistavat

Ulkoilureittisuunnitelma on laadittu Maaria–Ilmaristen koko osayleiskaava-alueelle ja osin sen ulkopuolellekin.

Osayleiskaavassa osoitetaan sekä uusia, asemakaavoitettaviksi tarkoitettuja asuinalueita että asemakaavoittamatta jääviä virkistys- sekä maa- ja metsätalousalueita. Ulkoilureittisuunnitelmassa osoitetuista reiteistä osa on tarkoitus toteuttaa asemakaavoituksen kautta, osa taas ulkoilureittitoimitusten avulla. Reittien toteuttamistavat on esitetty ulkoilureittisuunnitelmakartassa.

5.1.1. Asemakaavoituksen kautta

Asemakaavoituksen kautta toteutetaan ne ulkoilureitit, jotka sijoittuvat asemakaavoitettaviksi tarkoitetuilla alueilla ja joiden toteuttamisella ei ole välitöntä kiirettä.

Nämä yhteydet eivät ole välttämättömiä Maarian altaan ympäristön ja Aurajokilaakson virkistyskäytön kannalta. Niiden tarve lisääntyy silloin, kun lähialueiden asutus lisääntyy. Reittien tarvetta ja sijaintia tarkastellaan uudelleen asemakaavoitusvaiheessa. Asemakaava mahdollistaa reittien toteuttamisen, muttei velvoita siihen. Reittien perustamiseen suunnataan resursseja todennäköisesti vasta alueen väestömäärän lisääntyessä selvästi.

5.1.2. Ulkoilureittitoimitusten avulla

Ulkoilureittitoimituksin toteutetaan erityisen tärkeät ulkoilu- ja ratsastusreitit. Ne sijoittuvat virkistyskäytön kannalta keskeisille alueille, joita ei ole tarkoitus asemakaavoittaa lähitulevaisuudessa tai välttämättä myöhemminkään.

Samoin reitteihin liittyviin toimintoihin, kuten levähdyspaikkoihin, käytettävät alueet määritellään ulkoilureittitoimituksin.

Ulkoilureittisuunnitelman liitteenä olevassa kartassa ja siihen liittyvässä luettelossa on esitetty kiinteistöt, joiden kautta ulkoilureittitoimituksin toteutettavat reitit kulkevat ja joiden alueelle reitteihin liittyvät toiminnot sijoittuvat. Ulkoilureittitoimitukset tehdään sekä yksityisten että Turun kaupungin tai Liedon kunnan omistamille maille sijoituville reitinosille.

5.2. Ulkoilureittitoimituksin perustettavat reitit

5.2.1. Reittien käyttötavat

Ulkoilulain mukaan ulkoilureittisuunnitelmassa on mainittava, mihin ulkoiluun liittyvään kulkemiseen reitti on tarkoitettu. **Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmassa on osoitettu ulkoilureittejä ja ratsastusreittejä.** Ulkoilureitillä voidaan sallia hiihto ja maastopyöräily.

Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmassa ei ole määritelty, toteutetaanko reitit polkumaisina vai rakennettuina reitteinä. Useimmiten polkumainen, rakentamaton reitti on kuitenkin riittävä. Todennäköisesti suurin osa reiteistä toteutetaan ainakin aluksi polkumaisina. Jos Maarian altaan lähiseudun asukasmäärä kasvaa merkittävästi, polkumaisia reittejä voi olla perusteltua muuttaa rakennetuiksi varsinkin helposti liejuuntuvilla osuuksilla. Erityyppisistä reiteistä kerrotaan enemmän luvussa 7. *Ulkoilureittisuunnitelman reitit.*

5.2.2. Maanomistajille maksettavat korvaukset

Maanomistajalle maksetaan korvaus maan käyttöoikeuden luovuttamisesta ulkoilureittiä varten sekä reitistä koituvista haitoista ja vahingoista. Korvausten määrittämisen periaatteista voidaan neuvotella reitin maanomistajien tai heidän valitsemansa asiamiehen kanssa, mutta tasapuolisten korvauspäätösten saamiseksi korvauksista päätetään ulkoilureittitoimituksen osana.

5.2.3. Ulkoilureittitoimitus

Kun ulkoilureittisuunnitelma on vahvistettu lainvoimaisella päätöksellä, kunnan on vuoden kuluessa haettava määräystä ulkoilureittitoimitukseen kirjallisesti maanmittauslaitokselta. Ulkoilureittitoimituksen suorittaa maanmittausinsinööri.

Ulkoilureittitoimituksessa määritellään ulkoilureittisuunnitelman perusteella alueen rajat, laaditaan alueesta kartta ja selitelmä sekä merkitään tarvittaessa ulkoilureitin kulku ja rajat maastoon.

Jos maanomistajan kanssa ei ole päästy sopimukseen korvaussummasta, ulkoilureittitoimituksessa maanmittauslaitos määrittelee korvausten määrän. Tällöinkin korvausmäärät ovat linjassa niiden summien kanssa, mihin edellä mainituissa vapaaehtoisissa sopimuksissa on päädytty.

Ulkoilureittitoimituksen käytöstä ja muista reittien toteuttamiskäytännöistä on kerrottu enemmän luvussa 2. *Hankkeen tarkoitus ja juridinen perusta.*

5.2.4. Ulkoilureitin perustaminen

Kun ulkoilureittitoimitus on saanut lainvoiman ja korvaukset on maksettu, ulkoilureitin pitäjä saa ottaa reittiin kuuluvan alueen haltuunsa. Reitiltä saadaan tarvittaessa poistaa puita ja pensaita sekä muita reitin pitämistä haittaavia luonnonesteitä. Ulkoilureittitoimitus antaa oikeudet toteuttaa reittejä muttei velvoita niiden perustamiseen.

Jollei ulkoilureitti tai sen osa ole olosuhteiden muututtua enää tarpeen yleistä ulkoilutoimintaa varten, kunta voi omasta aloitteestaan tai maanomistajan hakemuksesta lakkauttaa ulkoilureitin tai sen osan.

6. OSALLISTUMINEN

6.1. Osalliset

Ulkoilureittisuunnitelman osallisia ovat mm. maanomistajat, asukkaat, alueen käyttäjät ja alueella toimivat järjestöt sekä viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään.

6.2. Tiedottaminen

Ilmoitus ulkoilureittisuunnitelman valmistelusta lähetettiin senaikaisen suunnittelualueen maanomistajille kirjeenä. Ilmoitukseen liitettiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jonka lopussa oli palautelomake. Ilmoitus ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma lähtivät postitse myös suunnittelualueella toimiville järjestöille, joita ulkoilureittisuunnitelma voi mahdollisesti koskea.

Kun osayleiskaava-alueen rajausta laajennettiin myöhemmin huomattavasti, myös ulkoilureittisuunnitelman kohdealue laajentui. Laajennusalueen maanomistajille ei kuitenkaan lähetetty tuolloin kirjeitä maanomistajien suuren määrän vuoksi.

Laajennusalueelle sijoittuvien ulkoilu- ja ratsastusreittien sijainti on tarkentunut suunnittelun myötä. Nyt, kun ulkoilureittisuunnitelmasta on valmisteltu uusi luonnos, maanomistajia, joiden kiinteistöjen kautta **ulkoilureittitoimituksella perustettavat ulkoilureitit** tulevat mahdollisesti kulkemaan, lähestytään kirjeitse. Tällöin myös laajennusalueen maanomistajat saavat tiedon ulkoilureittisuunnitelman valmistelusta, ellei tieto ole heitä aiemmin tavoittanut.

Ulkoilureittisuunnitelmassa esitetyt **ohjeelliset ulkoilureitit** toteutetaan vasta asemakaavoituksen myötä. Asemakaavaa valmisteltaessa reittien tarvetta ja sijaintia tutkitaan tarkemmin ja osallisilla on mahdollisuus kertoa mielipiteensä reiteistä.

6.3. Vuorovaikutus

Osalliset ja muut kuntalaiset ovat saaneet esittää mielipiteensä ulkoilureittisuunnitelmahankkeesta Turun kaavoitusyksikölle ja Liedon kaavoitustoimelle koko ulkoilureittisuunnitelman valmistelun ajan. Mielipiteitä on otettu vastaan sähköpostitse ja paperilomakkeilla.

Mielipiteensä on saanut ilmaista myös suullisesti Turun kaavoitusyksikössä ja Liedon kaavoitustoimessa. Turun kaavoitusyksikössä on tavattu useita kymmeniä maanomistajia, asukkaita ja järjestöjen edustajia sekä vastattu lukuisiin puheluihin. Liedon kaavoitustoimessa vierailneiden osallisten viestit välitti valmistelijalle Liedon kaavoitustoimen kaavasuunnittelija Juha Mäki.

6.4. Alkuvaiheen yleisötilaisuudet

Ulkoilureittisuunnitelman alkuvaiheessa Turun silloinen yleiskaavatoimisto ja Liedon kaavoitustoimi pitivät yhdessä osayleiskaavaa valmistelleen konsultin kanssa kaksi yleisötilaisuutta, joissa käsiteltiin sekä osayleiskaavahanketta että ulkoilureittisuunnitelman valmistelua. Tilaisuudet pidettiin Ilmaristen koululla 19.11.2008 ja Jäkärän koululla 20.11.2008.

Tilaisuuksissa kerrottiin, minne ulkoilureittisuunnitelmaa ryhdyttiin valmistelemaan ja miksi, miten ulkoilureittisuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen etenee, miten hanke liittyy Maaria–Ilmaristen osayleiskaavaan, mitä vahvuuksia alueella on ja miten suunnitelman muotoutumiseen voi vaikuttaa. Esityksistä vastasivat Tuuli Vesanto ja Jaana Solasvuo.

6.5. Vuoden 2008 työpajat

6.5.1. Toteutus

Osallisuus ja osallistuminen ovat olleet keskeinen osa ulkoilureittisuunnitelman valmistelua. Suunnittelun pohjaksi järjestettiin marras-joulukuussa 2008 työpajoja, joiden avulla kerättiin tietoa osallisten näkemyksistä, toiveista, tarpeista jne. Työpajoihin olivat tervetulleita alueen käyttäjät, asukkaat, maanomistajat ja muut kiinnostuneet. Eri-ikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille järjestettiin heille kohdistettuja osallistumismahdollisuuksia. 15 pajassa kuultiin niin lapsia, nuoria, työikäisiä, kotiäitejä, senioreja, ratsastajia kuin eri järjestöjenkin edustajia. Työpajoista tiedotettiin samoin kuin yleisötilaisuuksista.

Pajat toteutettiin yhteistyössä Turun AMK:n kestävän kehityksen koulutusohjelman opiskelijoiden kanssa. Turun yleiskaavatoimistosta pajoihin osallistuivat Jaana Solasvuo ja Tuuli Vesanto, Liedon kaavoitustoimesta Juha Mäki. AMK:n opiskelijat koostivat pajojen tuloksista diaesityksiä.

6.5.2. Keskeisimmät tulokset

Esikoululaiset

Ilmaristen esikoululaiset ideoivat luontopolkua piirtämällä. Polkua ei sijoitettu kartalle. Jäkärän esikoululaisten tehtävänä oli ideoida Maarian uimapaikan ympäristöä. Aikuiset kirjasivat esikoululaisten ajatuksia kirjoittamalla selityksiä piirroksiin.

Esikoululaisten piirroksia luontopolusta.

Myös kolmasluokkalaisten töissä yleisiä aiheita olivat erilaiset leikki-
paikat, juoksurata ja labyrintti sekä kahvila, koirapuisto, leirintäalue,
kalastuspaikka ja uimaranta.

Maarian uimapaikalla nähtäisiin mielellään laituri, vesiliukumäki, pon-
nahduslautoja, vuokraveneitä, kioskki ja erilaisia leikkivälineitä. Lennok-
kaita ideoita edustivat esim. kelluva trampoliini ja erilaiset toiminnalliset
radat, kuten kiipeily-, köysi-, temppu- ja seikkailuradat. Myös arkisem-
pia asioita, kuten suihkuja, saunaa ja wc:tä toivottiin.

Kuudesluokkalaiset pojat toivoivat usein peli- ja urheilumahdollisuuksia.
Tytöt sen sijaan arvostivat enemmän luontoa ja toivoivat luontopol-
kuja. Sekä poikien että tyttöjen toiveissa olivat lisäksi mm. sillat altaan
yli, uimapaikat, ongintapaikat, penkit ja leirintäalue.

Nuoret

Nuorten työpaja pidettiin Maarian nuorisotalolla. Osallistuneet 20 nuor-
ta olivat 13-17-vuotiaita. Nuorten tehtävänä oli ideoida kartan avulla
toimintoja ulkoilureittisuunnitelman kohdealueelle. Nuoret myös kertoivat,
missä he pääsääntöisesti liikkuvat ja miten.

Nuorten työpajassa esille nousi ”tile” eli Maarian uimapaikka. Nuorten
suosimaa paikkaa käytetään mm. uimiseen ja grillaamiseen. Nuorilla
oli paljon ideoita uimapaikan kehittämiseksi. Monet toiveista olivat
samoja kuin kolmasluokkalaisten pajassa esiin tulleet. Muita ideoita
uimapaikan ympäristöön olivat mm. lentopalloverkko, minigolf, liuku-
vajeri ja valaistus sekä kovapohjainen pysäköintipaikka mopoille. Toi-
vottiin myös, että autolla ajo rantahietikolle estettäisiin betoniporsain.
Valvontakameroitakin kannatettiin.

Lähes kaikki pajaan osallistuneet nuoret olivat käyttäneet Maarian
altaan itäpuolisia metsiä esim. hiihtämiseen, suunnistamiseen, pati-
kointiin tai mopoiluun. Mopoilevat nuoret myönsivät saaneensa joskus
valituksia ja toivoivat mopoiluun varattua aluetta. Rajakallio oli tuttu
grillauspaikka, ja sitä haluttiinkin kehitettävän. Itse allas vesialueena
ei ollut paljonkaan nuorten käytössä, eikä sitä koskevia toiveita juuri
noussut esille.

Työikäiset ja järjestöjen edustajat

Työpajaan olivat tervetulleita alueen käyttäjät, asukkaat ja maanomis-
tajat. Pajoissa tehtävänä oli pienryhmissä merkitä aluetta kuvaavalle
kartalle esim. aluetta koskevaa tietoa, kuten kauniita tai rumia paik-
koja, yhteystarpeita ja ehdotuksia uusiksi reiteiksi sekä muita alueen
käyttöä koskevia tarpeita ja toiveita.

Kauniina osallistujat pitivät mm. Maarian altaan rantoja, Rajavuorta,
Käärmevalliota ja altaan pohjoisosan virtapaikkaa. Rumiksi koetaan
vastaavasti kivikauden polun keskelle jäävät, suureksi osaksi hakatut
alueet.

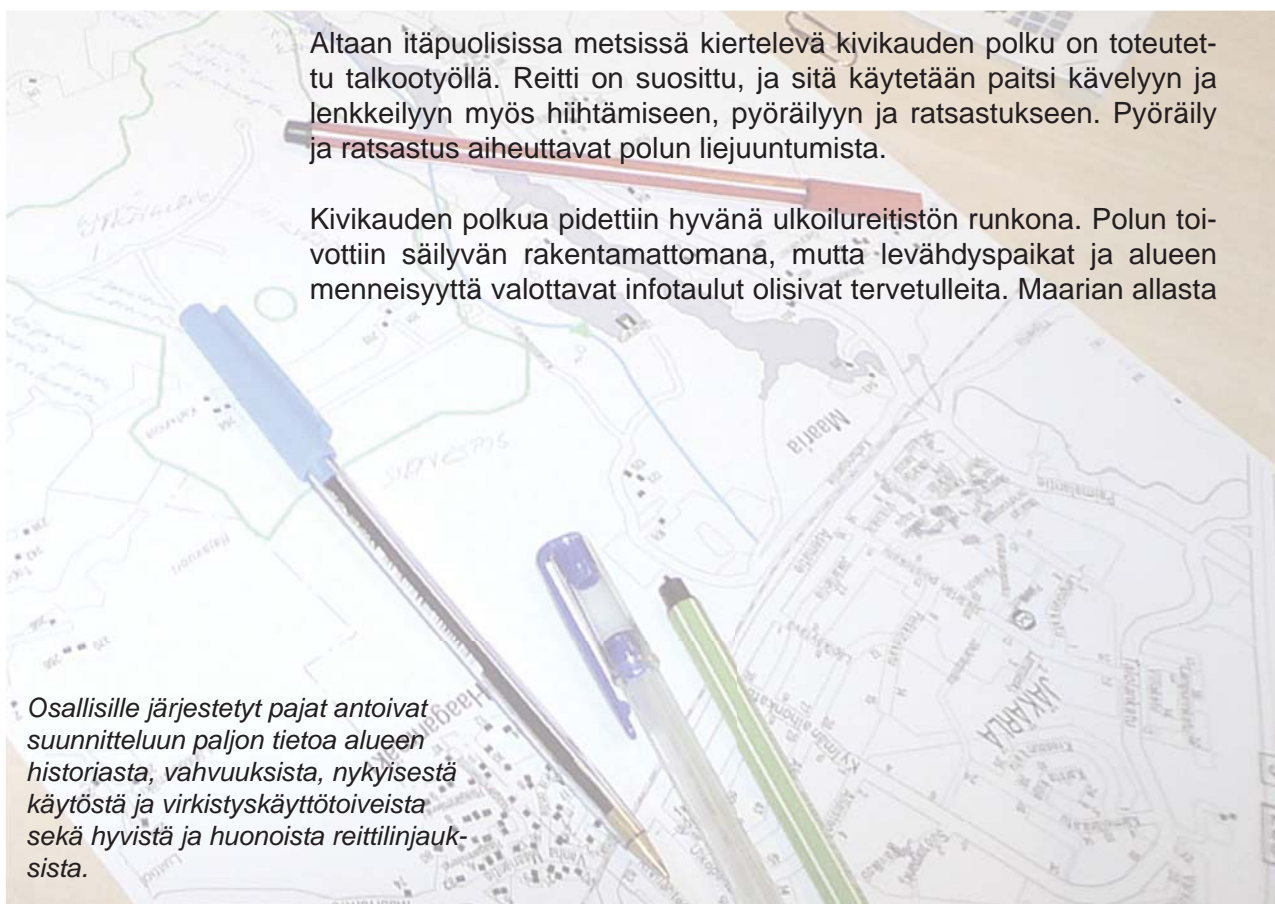
Marja- ja sienimetsiä merkittiin kartoille; samoin alueella harrastetaan
metsästystä. Suunnistajat toivoivat metsien säilyvän laajoina. He suh-

tautuivat kriittisesti uusiin ulkoilureitteihin, jotka pirstoisivat suunnistusmaastoja.

Hiihtäjät kaipasivat 4–5 m leveitä latu-uria, jotta lumi pääsisi satamaan niille esteettä, jolloin hiihtokausi piteneisi. Tällaisten latu-urien olisi oltava purupohjaisia. Hiihtoreittejä toivottiin varsinkin Ilmaristen kuntoradalta Maarian altaalle ja kivikauden polun pohjoispuolelle, minne toivottiin hiihtokäyttöönkin soveltuvaa rengasmaista kuntorataa. Lyhyempiä laturia tarvitaan lasten ja ikäihmisten käyttöön esim. uimapaikan ympäristössä, mihin niitä on toteutettukin. Ilmaristen kuntorata on aktiivisessa hiihtokäytössä, ja altaalla hiihdetään aina kun mahdollista. Allasta käytetään myös mm. luisteluun, soutuveneilyyn, melontaan ja kalastukseen.

Hiekkakuoppaan muodostunut Maarian uimapaikka osoittautui pajoissa asukkaille hyvin tärkeäksi. Suosittu paikka kaipasi selvästi nykyistä parempaa hoitoa ja monipuolisempia toimintoja. Aivan samoin kuin esikoululaiset, kolmasluokkalaiset ja nuoret, myös työikäiset esittivät uimapaikalle pukukoppeja, WC:itä, saunaa, grillipaikkaa ja roskiksia, kuten myös leikkipaikkaa, vesiliukumäkeä, lentopallokenttää ja oleskelupaikkaa. Eri-ikäisten toiveet olivat siten hämmästyttävän yhteneväisiä. Nuorison kaljoittelu rannalla häiritsi aikuisia, kuten myös osaa nuorista.

Uimapaikkaa ja hiekkakuoppaakin toivottiin laajennettavan ottamalla lisää hiekkaa entisen tiilitehtaan kohdalta. Toista uimapaikkaa toivottiin altaan pohjoispäähän kävelymatkan päähän Jäkärlestä.

Altaan itäpuolisissa metsissä kiertelevä kivikauden polku on toteutettu talkootyöllä. Reitti on suosittu, ja sitä käytetään paitsi kävelyyn ja lenkkeilyyn myös hiihtämiseen, pyöräilyyn ja ratsastukseen. Pyöräily ja ratsastus aiheuttavat polun liejuuntumista.

Kivikauden polkua pidettiin hyvänä ulkoilureitistön runkona. Polun toivottiin säilyvän rakentamattomana, mutta levähdyspaikat ja alueen menneisyyttä valottavat infotaulut olisivat tervetulleita. Maarian allasta

Osallisille järjestetyt pajat antoivat suunnitteluun paljon tietoa alueen historiasta, vahvuuksista, nykyisestä käytöstä ja virkistyskäyttötoiveista sekä hyvistä ja huonoista reittilinjauksista.

seurailevia reittejä toivottiin. Toiveissa oli mm. kivikauden polulta etelään suuntautuva reitti, joka rantoja seuraillen ulottuisi altaan eteläpäähän asti. Reittejä ei kuitenkaan haluttu aivan rantaan ainakaan metsäisillä osuuksilla vaan kauemmas, jolloin rantavyöhyke jäisi nykyiselleen. Kivikauden polun pohjoispuolella olisi tarvetta kuntoradalle.

Sekä nykyisillä että uusilla ulkoilureiteillä kaivattaisiin selkeitä reittimerkkejä samoin kuin infotauluja.

Pysäköintipaikkoja koskevia toiveita kirjattiin kartoille monia. Pysäköintiin käytetyt alueet ovat nykyisin riittämättömät mm. Maarian uimapaikalla ja kivikauden polun tuntumassa.

Kotiäidit

Kotiäitien pajassa esille nousivat erityisesti etäisyyksiin ja liikenneturvallisuuteen liittyvät asiat. Kun ulkoilemaan lähdetään vaunujen ja kävelevien tai pyöräilevien lasten kanssa, virkistysalueiden olisi oltava lähellä. Esim. reitti tietä pitkin Jäkärlestä Maarian uimapaikalle tuntui monesta pitkältä.

Reittien olisi oltava turvallisia. Esim. Paimalantieltä välillä Jäkärle – Koskennurmi puuttuu kevyen liikenteen väylä, joten Koskennurmen kuntoradalle mennään autolla.

Kotiäidit toivoivat myös reittejä, joita pystyisi kulkemaan vaunujen tai rattaiden kanssa, sekä levähdyspaikkoja niiden varsille. Myös lasten lähiliikuntapaikkojen säilymisestä kannettiin huolta. Sellaisia ovat mm. Karhunojantien ja kivikauden polun välillä sijaitsevat suunnistusrastit.

Seniorit

Kaksi pajaa oli suunnattu nimenomaan senioreille. Pajoissa käytettiin menetelmänä avointa keskustelua kartta apuvälineenä. Keskustelua ohjattiin ennalta mietittyjen kysymysten pohjalta, mutta keskustelun annettiin ajautua välillä myös sivupoluille, jolloin kuultiin tarinoita kohdealueen menneisyydestä puolenkin vuosisadan takaa. Muistelut toivat ajallista syvyyttä pajojen antiin.

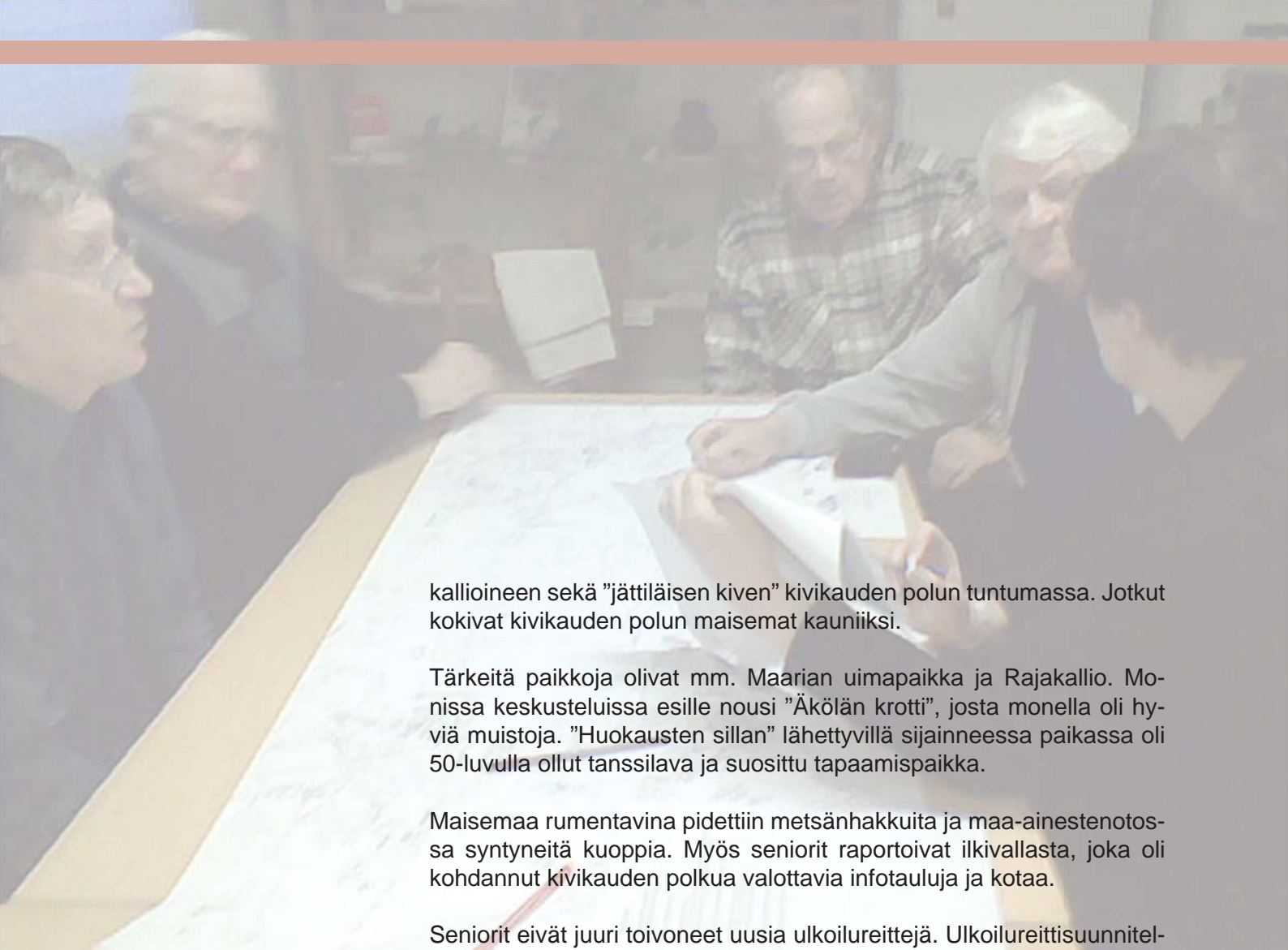
Seniorien pajoissa korostuivat mm. etäisyyksiin ja esteettömyyteen liittyvät asiat. Osallistujat liikkuvat pitkälti katuja ja teitä pitkin kotinsa ympäristössä. Tärkeimmäksi ulkoilualueeksi mainittiin Koskennurmen kuntorata, joka on valaistu, helppokulkuinen ja sopivan mittainen.

Muutamit osallistujista liikkuvat myös rautatien ja kivikauden polun välisissä metsissä, mutta useimmat pitivät vaihtelevaa maastoa liian haastavana. Kivikauden polulla oli seniorien mukaan kunnostusta kaipaavia kosteita paikkoja. Myös hakkuut olivat joskus vaikeuttaneet polun käyttöä. Kivikauden polkua etelämpänä ei liikkunut kukaan, koska siellä ei ollut kunnon polkuja. Muutamit seniorit kävivät sienessä ja marjassa Jäkärlelän eteläpuolisissa metsissä.

Kauniiksi paikoiksi seniorit nimesivät Maarian altaan sillan tuntumassa sijaitsevan pähkinälehdon, altaan pohjoispään yläpuolisen kosken

kallioineen sekä "jättiläisen kiven" kivikauden polun tuntumassa. Jotkut kokivat kivikauden polun maisemat kauniiksi.

Tärkeitä paikkoja olivat mm. Maarian uimapaikka ja Rajakallio. Monissa keskusteluissa esille nousi "Äkölän krotti", josta monella oli hyviä muistoja. "Huokausten sillan" lähetyvillä sijainneessa paikassa oli 50-luvulla ollut tanssilava ja suosittu tapaamispaikka.

Maisemaa rumentavina pidettiin metsänhakkuita ja maa-ainestenotossa syntyneitä kuoppia. Myös seniorit raportoivat ilkivallasta, joka oli kohdannut kivikauden polkua valottavia infotauluja ja kotaa.

Seniorit eivät juuri toivoneet uusia ulkoilureittejä. Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen koettiin olevan niin kaukana, että senioreille reiteillä ei olisi juurikaan merkitystä. Tosin muutamat osallistujista toivoivat Maarian allasta seurailevaa reittiä altaan päästä päähän tai lyhyttä valaistua reittiä. Kevyen liikenteen yhteys Haaganmäestä Karhunojantien olisi tarpeen.

Seniorit toivoivat reiteille kunnon opasteita, joista myös välimatkat kävisivät ilmi. Uimapaikan puuttuva viitoitus puhutti niin senioreiden kuin muidenkin ryhmien pajoissa. Merkittäviin paikkoihin toivottiin myös tietotauluja. Samoin levähdyspaikkojen ja penkkien tarve tuli selkeästi esiin.

Ratsastajat

Ratsastuksen merkityksestä alueella ja siihen liittyvistä erityiskysymyksistä saatiin tietoa ratsastajien pajassa, jota ratsastajat itse toivoivat järjestettävän. Ristiriidat ratsastuksen ja ulkoilun välillä tulivat esille myös muissa pajoissa.

Ratsastajien pajassa piirrettiin kartalle ratsastukseen käytettyjä reittejä. Kaikki ratsastajat eivät käytä samoja reittejä, vaan useimmiten ratsastetaan tallin läheisyydessä. Reittejä risteilee altaan itäpuoleisissa metsissä, Maarian uimapaikan ympäristössä ja altaan eteläosan rannoilla.

Turvallisuus oli keskeinen ratsastajien pajassa käsitelty aihe. Ratsastajat toivoivat turvallisia ratsastusreittejä varsinkin Taston suunnalta Metsämäkeen, jossa on ratsastajienkin käyttämä maneesi, sekä nykyistä parempaa Vanhan Tampereentien alitusta. He kertoivat välttävänsä Vanhalla Tampereentiellä ratsastamista turvallisuussyistä. Kevyen liikenteen väylille Tastontien ja Vanhan Tampereentien varteen haluttaisiin ratsastuksen sallivia liikennemerkkejä. Osayleiskaavoituksen myötä yhteystarve Taston ja Metsämäen välillä on kuitenkin ratkaistavissa toisinkin.

Ratsastajat pitivät yhteisiä reittejä kävelijöiden kanssa pääosin mahdollisina. Kuitenkin osuuksilla, joilla ravataan tai laukataan, voi syntyä vaaratilanteita, jos näkyvyys on riittämätön. Vastaavasti ulkoilijat ja hiihtäjät mainitsivat, että ratsastukseen käytetyt polut ja ladut ovat kärsineet. Ristiriitoja on syntynyt myös tonttikaduilla ratsastettaessa.

6.5.3. Pajojen tulosten hyödyntäminen

Työpajoista kertyi paljon tietoa mm. alueen historiasta ja nykyisestä käytöstä, kauniista ja asukkaille tärkeistä paikoista, toimivista reiteistä, yhteystarpeista ja virkistyskäytön rajoitteista. Eri osallisryhmien näkemyksistä saatiin monipuolinen käsitys. Tästä paikallistuntemuksesta oli paljon apua reitistön suunnittelussa, ja se vaikutti olennaisesti suunnitelman muotoutumiseen.

Virkistyskäyttöä koskevia ideoita ja toiveita esitettiin paljon. Osa oli hyvinkin lennokkaita. Työpajoissa ei ideointia rajoitettu esim. taloudellisilla reunaehdoilla, mutta käytännössä erilaisten toimintojen toteuttamisen mahdollisuudet riippuvat voimakkaasti kulloisestakin taloustilanteesta.

Reittien ja niihin mahdollisesti liittyvien toimintojen toteuttaminen riippuu osaltaan myös siitä, kuinka Jäkärän ja Ilmaristen taajamien asemakaavoitus etenee ja kuinka voimakkaasti asukasmäärät kasvavat. Siksi onkin vaikea ennustaa, milloin reittejä toteutetaan.

Koska toimintojen toteuttamiseen liittyy paljon epävarmuustekijöitä, ulkoilureittisuunnitelman uudessa luonnoksessa esitetään vain muutamia tärkeimpiä toimintoja, kuten pysäköintialueet ja levähdyspaikat.

Koska työpajoissa saatiin paljon tietoa siitä, millaisia toimintoja alueella kaivattaisiin ja minne ne kannattaisi sijoittaa, keskeisimmät toteuttamiskelpoiset ideat sisällytettiin tämän selostukseen lukuun 9. *Tietoa myöhemmän suunnittelun avuksi.*

Monet ideat olivat luonteeltaan sellaisia, etteivät ne kuuluneet yleispiirteeseen ulkoilureittisuunnitteluun vaan pikemminkin yksityiskohtaiseen liikuntapaikkojen ja viheralueiden suunnitteluun. Näihin ajatuksiin kannattaa palata, kun alueelle suunnitellaan liikunta- tai leikkipaikkoja tai olemassa olevien kohteiden kunnostamista. Esim. Maarian uimapaikkaa koskevia toiveita on nyt hyvin kartoitettu.

6.6. Kysely

6.6.1. Toteutus

Turun AMK:n kestävän kehityksen koulutusohjelman opiskelijat osallistuivat ulkoilureittisuunnitelman valmisteluun myös ideoimalla Maarian altaan ympäristön virkistyskäyttöä ja ulkoilureittien perustamista koskevan kyselyn. Varsinkin kivikauden polkua koskevia kysymyksiä oli useita. Siihen oli mahdollista vastata paperisella lomakkeella tai internetissä.

Kyselyyn vastasi yhteensä 66 vastaajaa. Vastaukset on koottu raportiksi (Mäenpää 2009 a).

6.6.2. Keskeisimmät tulokset

Yli puolet vastanneista piti Maarian altaan ympäristöä itselleen erittäin tärkeänä alueena. Suosituimpia alueen virkistyskäyttötapoja olivat lenkkeily, hiihto, marjastus, uinti ja sienestys. Nykyistä kivikauden polkua käytti 58 % vastaajista. Noin puolet vastaajista piti kivikauden polun parantamista tarpeellisena.

Kolme neljäsosaa vastaajista piti ulkoilureittien perustamista myönteisenä asiana. Hyvänä pidettiin sitä, että asukkaiden mielipiteitä kysytään ja huomioidaan jo suunnittelun alkuvaiheessa. 13 % vastaajista suhtautui hankkeeseen kielteisesti. Jotkut epäilivät hankkeen tarpeellisuutta tai kokivat reitit uhkana.

Valtaosa vastaajista toivoi tulevien ulkoilureittien varrelle levähdyspaikkoja. Esimerkkeinä etapeista mainittiin mm. nuotiopaikka, laavu ja näkötorni.

Viidennes vastaajista mainitsi altaan itäpuolisen alueen tämänhetkistä käyttöä rajoittavia tekijöitä. Sellaisia olivat vaikeakulkuisuus (mm. kosteikot ja hakkuut), puutteelliset kulkuyhteydet, opasteiden vähyys ym. syyt.

6.7. Yhteistyötä alueellisten toimijoiden kanssa

6.7.1. Aurajokisäätiö

Vuonna 1993 perustetun Aurajokisäätiön toiminnan tavoitteena on ekologisesti terve, maisemallisesti arvokas sekä virkistyksestä tärkeä Aurajoki. Säätiön toimialue on Aurajoen valuma-alue. Säätiö tekee työtä muun muassa kulttuurimaiseman vaalimisen, vesiensuojelun, kalatalouden ja virkistyskäytön edistämiseksi. Aurajokisäätiön toiminnanjohtaja Sinikka Paulin on osallistunut ulkoilureittisuunnitelman työpalaveriin.

Aurajokisäätiö aloitti kesällä 2009 Maarian allas -hankkeen. Projektissa selvitettiin Maarian altaan ja sitä ympäröivän alueen nykytilaa ja tulevaisuudennäkymiä koskien asukastoimintaa, vesiensuojelua, virkistyskäyttöä, kalastusta ja kaavoitusta. Hankkeessa koostettiin tietopaketti

altaasta ja sitä ympäröivästä alueesta sekä niiden käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Tuloksia voidaan hyödyntää altaasta ja sen ympäristöstä koskevissa suunnitelmissa ja hankkeissa.

Altaan vedenlaadun kehitystä tutkiva osio pohjautuu Turun vesilaitoksen vuosina 1981–2009 keräämiin vesinäytteisiin sekä muuhun altaasta kerättyyn aineistoon. Tutkimustyö tehtiin syys-lokakuussa 2009. Kalakantaa koskevasta tutkimuksesta on kerrottu kappaleessa 3.5.8. *Kalastus ja metsästys*.

Aurajokisäätiö toteutti vuosina 2007–2010 Vanhaa Tampereentietä – Turuntietä koskevan hankkeen, joka tavoitteena oli muodostaa tästä vanhasta Varkaantiekse kutsutusta reitistä maisemamatkailutie yhtenäisine viitoituksineen sekä kehittää alueen matkailua. Työn puitteissa valmistui mm. arkkitehti Viri Teppo-Pärnän maisemanhoitosuunnitelma Tien lomo – Arvosta, kohenna ja vaali tieympäristöä.

6.7.2. Maarian Allas ry

Maaliskuussa 2009 perustetun Maarian Allas ry:n tavoitteena on omalta osaltaan kehittää niitä mahdollisuuksia, joita altaan ympäristö tarjoaa. Yhdistyksen toiminnan painopisteet ovat veden ja ympäristön suojeleminen, virkistys- ja ulkoilukäyttö sekä kulttuurihistoria. Maarian Allas ry:n edustajia tavattiin kesällä ja syksyllä 2009. Jaana Solasvuo esitteli ulkoilureittisuunnitelman senhetkistä tilannetta Maarian Allas ry:n hallituksen kokouksessa elokuussa 2009.

Maarian Allas ry on järjestänyt talkoita vuosina 2009–2010. Talkoot keskittyivät Kukonmäkeen ja ns. Äkölänkrotin ympäristöön altaan länsirannalle. Talkoissa on mm. raivattu kasvillisuutta, niitetty ja aidattu Kukonmäestä löytynyt lähde. Yhdistys on myös järjestänyt Maarian altaan aluetta käsitteleviä yleisötilaisuuksia, retkiä ja tapahtumia.

Maarian Allas ry sai Turun AMK:ssa opiskelevan Kimmo Pakkalan ideoidaan altaan virkistyskäyttöä opintoihinsa kuuluvana harjoitteluna ja lopputyönä vuonna 2009. Kimmo Pakkalan työ keskittyi sillan tuntumassa sijaitsevan Kukonmäkeen, altaan pohjoispäähän Myllytorpan alueeseen sekä altaan eteläpään Ävikiin. Kimmo Pakkalan kanssa vaihdettiin ajatuksia kesällä 2009.

Kimmo Pakkalan idealuonnoksessa altaan pohjoispäähän sijoittui mm. soutuveneiden vesillelaskuun, vuokraamiseen ja käyttöön liittyviä rakenteita. Samoin hän ehdotti alueelle mm. uimalaituria, nuotiopaikkaa ja pöytiä. Myös Ävikiin oli idealuonnoksessa sijoitettu soutuveneiden ja purjejollien vesillelaskua ja vuokraamista. Lisäksi alueelle esitettiin mm. uimapaikkaa, liikuntamahdollisuuksia, nuotiopaikkaa ja tasannetta kioskiyrittäjälle.

Myllytorpan, Kukonmäen ja altaan eteläpään alueista sekä niiden soveltumisesta virkistyskäyttöön kerrotaan enemmän luvussa 8. *Ulkoilureittisuunnitelman keskeisiä kohteita*.

Lumihahmo Maarian altaan jäällä talvella 2009.

6.7.3. Turun Hippos ry

Turun Hippos ry on yli satavuotias järjestö, jonka tarkoituksena on edistää ja kehittää raviurheilua ja muuta hevosurheilua sekä hevosaloutta, hevosjalostusta ja muuta hevosharrastusta Turun seudulla. Yhdistys mm. järjestää ravikilpailuja ja muita hevosurheilutapahtumia.

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun alkuvaiheessa pidettiin Turun Hippos ry:n edustajien kanssa palaveri, jossa käytiin läpi Metsämäen raviradan toimintaan liittyviä asioita sekä ajateltua hevosurheilukeskusta koskevia tavoitteita ja ajatuksia. Palaverissa esiin tulleista asioista kerrotaan enemmän kappaleissa 3.9.3. *Ravitoimiinta*, 3.10.5. *Hevosurheilu* ja 7.10. *Ravireitit*.

6.7.4. Maarian Ratsastusseura ry ja paikalliset ratsutalliyritykset

Kun loppuvuodesta 2008 järjestettiin asukastyöpajoja, yksi työpaja oli suunnattu ratsastajille. Ratsastajien työpajasta on kerrottu kappaleessa 6.5.2. Myöhemmin ratsastuksen harrastajat ja ratsutalliyritykset toivoivat aihetta koskevaa palaveria. Järjestettyyn tapaamiseen osallistui Maarian Ratsastusseura ry:n edustaja sekä paikallisten tallien omistajat.

Palaverissa käsitellyistä asioista kerrotaan varsinkin kappaleissa 3.4.5. *Ratsastus* ja 7.9. *Ratsastusreitit*. Myös ratsastajien pajassa puhuttivat osittain samat asiat.

6.7.5. Muita yhdistyksiä

Ulkoilureittisuunnitelman valmistelun aikana on oltu tekemisissä myös useiden muiden alueella toimivien järjestöjen kanssa. Näitä järjestöjä olivat mm. Liedon Luja, Liedon Parma, Maarian Kyläyhdistys, Maarian Mahti, Maarian Reipas ja Turun Latu.

Joidenkin järjestöjen edustajia oli mukana työpajoissa tai yleisötilaisuuksissa, joitakin osallistui aloituskokoukseen tai muihin palavereihin, jotkut yhdistykset pyysivät karttoja kommentoitavaksi. Turun liikunta- ja palvelukeskuksen kautta oltiin yhteydessä useisiin urheiluseuroihin ja saatiin niiltä terveisiä.

6.8. Vuoden 2009 yleisötilaisuudet

Ulkoilureittisuunnitelman alustavaa luonnosta esiteltiin yleisölle Jäkär-län koululla 13.5.2009. Tilaisuuden järjesti Turun yleiskaavatoimisto aluekumppanuuden avustamana. Samalla esiteltävänä oli myös Maa-ria–Ilmaristen osayleiskaavan alustava luonnos. Tilaisuuteen osallistui- vat silloisesta yleiskaavatoimistosta Tuuli Vesanto ja Jaana Solasvuo.

Maarian Allas ry järjesti yleisötilaisuuden Maarian Mahdin urheiluta- lolla 26.8.2009. Ohjelma käsitteli altaan nykyisyyttä ja tulevaisuuden näkymiä ympäristönsuojelun, virkistyskäytön, kaavoituksen ja kulttuu- rihistorian näkökulmista. Järjestö oli kutsunut puhujiksi ja paneelikes- kusteluun eri alojen asiantuntijoita ja päättäjiä.

Turun silloisesta yleiskaavatoimistosta tilaisuuteen osallistuivat Olavi Ahola ja Jaana Solasvuo. Jaana Solasvuo kertoi esityksessään ulkoi- lureittisuunnitelman lähtökohdista ja tavoitteista, sen valmistelun aikai- sesta vuorovaikutuksesta sekä alustavan luonnoksen ratkaisuisista.

6.9. Vuoden 2013 yleisötilaisuudet ja työpajat

Osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman valmistelu aloitettiin vuon- na 2012 osittain uudestaan, kuten kohdassa 4.6. *Suunnittelun jatka- minen* on kerrottu. Liedon Ilmarisissa ja Turun Jäkärlässä kesäkuussa 2013 pidetyt yleisötilaisuudet käynnistivät luonnosvaiheen uuden kuu- lemiskierroksen. 11.6. ja 12.6. pidetyissä tilaisuuksissa kerrottiin ulkoi- lureittisuunnitelman osalta suunnittelun käynnistymisestä uudelleen. Uutta luonnosta ei ulkoilureittisuunnitelmasta vielä ollut esiteltäväksi.

Syyskuussa 2013 pidetyissä kahdessa työpajassa esiteltiin osayleis- kaavan ja ulkoilureittisuunnitelman senhetkiset luonnokset, minkä jäl- keen osallistujat keskustelivat karttojen perusteella suunnitelmista ja suunnittelualueesta pienryhmissä ja keskustelun pääkohdat kirjattiin muistioihin. Työpajat pidettiin Ilmaristen koululla 17.9. ja Jäkär-län kou- lulla 18.9.

Työpajoissa kuullusta aluetta koskevasta tiedosta suurin osa oli val- mistelijalle tuttua jo aiemmista yleisötilaisuuksista ja työpajoista. Myös samoja näkemyksiä oli esitetty aiemmissä tilaisuuksissa.

Kaikki tilaisuuksissa ylös kirjatut kommentit löytyvät osayleiskaavan vuorovaikutusraportista (Liedon kunta & Turun kaupunki, 2017). Ra- portissa on myös vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Osa kommen- teista koski asioita, joita ei ratkaista ulkoilureittisuunnitelmalla vaan tarkemmalla suunnittelulla. Nämä ajatukset koskivat esim. liikennetur- vallisuutta tai ulkoilureittien valaisua.

Seuraavassa kooste keskeisimmistä kommentteista, jotka liittyivät suo- raan tilaisuuksissa esiteltyyn ulkoilureittisuunnitelmaluonnokseen. Nä- kemykset voivat edustaa yhden tai useamman osallistujan kantaa.

Ulkoilureittisuunnitelma oli monen osallistujan mielestä mennyt parempaan suuntaan ja reitit oli linjattu järkevämmiin kuin aiemmassa luonnoksessa.

Maanomistajat esittivät perusteltuja muutoksia reittien linjauksiin, esim. reitin siirtämistä pellon keskeltä Maarian altaan rantaan, missä joka tapauksessa on viljelemätön suojavyökye, tai tallin läheisyydestä etäämmälle.

Ilmaristen kuntoradan ja Maarian altaan välinen yhteystarve nousi taas esille. Yhteyttä tarvittaisiin erityisesti talvella, kun altaalla hiihdetään.

Metsänomistajien näkemykset ulkoilureiteistä vaihtelivat. Joku koki nykyisen kivikauden polunkin haittaavan metsänhoitoa ja toivoi reittien siirtämistä lähemmäs rantaa. Lenkkimäisen reitin toteuttaminen on kuitenkin tuolloin mahdotonta. Joku taas ei kokenut uusiakaan reittejä haittaaviksi, kunhan niitä pitkin voi tarvittaessa ajaa traktorilla. Joissain maastoltaan vaikeissa kohdissa kivikauden polku voi olla ainoa kohta, jota pystyy ajamaan traktorilla.

Ratsastajat pitivät ulkoilureittisuunnitelmassa esitettyä pohjois–eteläsuuntaista ratsastusyhteyttä hyvänä ja kokivat sen luovan mahdollisuuksia ratsastusvaellustoiminnalle. Topinojan varren ratsastusreitin sijaintia ojan varressa pidettiin järkevänä, mutta reitin tarpeellisuudesta oltiin montaa mieltä. Lenkkimäisiä ratsastusreittejä tai edes kääntymisen mahdollistavia silmukoita toivottiin turvallisuuden parantamiseksi.

Ulkoilijoille ja ratsastajille haluttiin erillisiä reittejä. Onnistuneita reittejä on muualla toteutettu niin, että ihmisille on pyörätien levyinen reitti ja parin metrin päässä kavioura ratsukoille.

7. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN REITIT

7.1. Reittien linjaamisen yleisiä periaatteita

Reittien linjaamisessa yhtenä periaatteena on ollut hyödyntää alueen vahvuuksia mahdollisimman hyvin. Reitit yhdistävät esim. näköalapaikkoja, hienoja luontokohteita, työpajoissa esiin tulleita kauniina tai tärkeinä pidettyjä paikkoja sekä kulttuuriympäristöjä. Tieto muinaisjäännöksistä tuo oman lisänsä reiteille, vaikkeivät muinaismuistot erotuisikaan maan pinnalla.

Rantojen saavutettavuus ja altaan virkistyskäyttömahdollisuudet paranevat uusien reittien myötä. Rannan läheisyyteen sijoittuvat reitit tuovat vesistön entistä paremmin esille ihmisten arkipäivässä. Ulkoilureittisuunnitelmassa on esitetty reitteihin liittyvien mahdollisten toimintojen sijoituspaikkoja. Nämä paikat voivat soveltua esim. laituriin sijoituspaikoiksi tai soutuveneiden ja kanoottien vuokraukseen.

Rantoja seurailevat reitit kulkevat milloin rannan tuntumassa, milloin ylempänä töyrään päällä tai lähimetsissä. Välillä näkymät altaalle avautuvat peltojen yli. Kun reitin etäisyys rantaviivasta vaihtelee, reitillä säilyy yllätyksellisyys.

Reittien linjaamisessa on pyritty hyödyntämään olemassa olevia polkuja. Luontaisesti syntyneet polut sijoittuvat maastoltaan helppokulkuisiin paikkoihin. Niitä hyödyntämällä ehkäistään myös metsätaloudelle koituvia haittoja, kun mahdollista puustoa ei tarvitse poistaa uudelta reitiltä.

7.2. Reittien jatkuminen kohdealueen ulkopuolella

Reitistö on suunniteltu siten, että se yhdistää suunnitelman kohdealueen ympäröiviin viheralueisiin sekä olemassaoleviin ja mahdollisiin tuleviin reitteihin. Tällöin syntyy yhtenäinen viherverkosto ja toimiva seudullinen ulkoilureitistö.

Reitit yhdistyvät etelässä ja idässä Aurajoen pyöräilyreittiin ja sen kautta mm. Vanhalinnan linnavuoren luonto- ja kulttuuripolkuihin. Pyöräilyreitti yhdistää Maaria–Ilmaristen uudet reitit Aurajokilaaksoa pitkin myös Turun keskustaan. Matkan varrella on mm. Virnamäen luonto- ja kulttuuripolku Halisissa.

Kohdealueen pohjoiskärjessä reitistö yhdistyy Koskennurmen asemakaavaluonnoksessa osoitettuun reittiin, joka sijoittuisi Paattistenjoen varteen. Reitistö liittyy myös eri puolilla suunnittelualuetta olemassa oleviin tai osayleiskaavassa esitettyihin uusiin pyöräteihin.

Maarian altaan eteläpäästä reitistöä olisi mahdollista jatkaa Vähäjokivartta etelään aina Koroistenniemelle asti. Jos Vähäjoen varsi saataisiin virkistyskäytön piiriin, se yhdistäisi Turun tiiviisti rakennetut alueet altaan ulkoilumaastoihin.

Reittien linjaamisessa on kiinnitetty huomiota niiden saavutettavuuteen Jäkärän ja Ilmaristen nykyisiltä ja uusilta asuinalueilta. Reitistö

on myös kauempana asuvien saavutettavissa pyörällä, bussilla ja henkilöautolla.

7.3. Reittien tarkkuus kartoilla

Nyt valmistuneissa osayleiskaavan ja ulkoilureittisuunnitelman luonnoksissa ulkoilu- ja ratsastusreittien linjaukset on esitetty likimääräisinä. Luonnoskarttojen mittakaava on 1:10 000. Kartan mittakaava ja esitystapa eivät mahdollista reittien esittämistä eksaktisti tarkoilla paikoillaan.

Esim. tilanteessa, jossa ulkoilureitti ja ratsastukseen käytettävä kaivoura on sijoitettu rinnakkain, reittejä osoittavat merkinnät on piirrettävä todellista kauemmas toisistaan, jotta merkinnät erottuisivat kartalla. Todellisuudessa rinnakkain sijoitettavat reitit vievät leveyssuunnassa tilaa vain joitakin metrejä.

Myöhemmässä suunnittelussa reittien linjauksia tarkennetaan, ja ulkoilureittisuunnitelmaehdotuksessa reitit esitetään yksityiskohtaisemmallalla karttapohjalla tarkemmassa mittakaavassa. Linjauksia tarkennettaessa hyödynnetään mm. gps-paikannusta ja käydään neuvotteluja maanomistajien kanssa heidän niin toivoessaan. Tavoitteena on löytää tarkoituksenmukaisin linjaus mm. maastonmuodot, kiinteistörajat ja metsätalousnäkökulma huomioiden.

7.4. Esteettömyys

Ulkoilureittisuunnitelmaa toteutettaessa on pyrittävä saamaan Maarian allas ympäristöineen kaikkien väestöryhmien käyttöön. Liikkumises-teisten on päästävä virkistäytymään monenlaisiin ympäristöihin. Esteettömät reitit ovat hyviä myös lastenvaunujen tai -rattaiden kanssa kulkeville.

Suuri osa ulkoilureittisuunnitelmassa esitetyistä reiteistä on luonteeltaan patikkareittejä. Niitä ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukais-takaan rakentaa ulkoiluteiksi. Rakentamattomat ulkoilureitit sijoittuvat lisäksi monessa tapauksessa niin jyrkkäpiirteiseen maastoon, että reittejä ei edes voisi toteuttaa esteettöminä.

Valtaosa reiteistä toteutettaneen ainakin aluksi rakentamattomina. Reittejä voidaan tarpeen mukaan muuttaa myöhemmässä vaiheessa rakennetuiksi ulkoiluteiksi, jos käyttöä on paljon. Erityisesti tuolloin esteettömyys on pidettävä mielessä. Levähdyspaikkoja on hyvä sijoittaa näiden reittien varsille ja toteuttaa ne esteettömyys huomioiden.

Maarian altaan eteläpään tasaiset rannat soveltuvat esteettömän virkistyskäytön kehittämiseen. Kuva Åvikista.

Itse Maarian altaan esteettömän virkistyskäytön kannalta keskeinen kohde on altaan eteläpää. Varsinkin Åvikin alue ja altaan eteläpää muutenkin on maastoltaan tasaisempaa kuin pohjoisemmat rannat ja soveltuu siten esteettömien toimintojen sijoituspaikaksi.

7.5. Muinaisjäännösten huomioiminen

Jos rakennettuja ulkoilureittejä, ratsastusreittejä tai reitistön etappeihin liittyviä rakenteita aiotaan toteuttaa muinaisjäännösten läheisyyteen, museokeskukseen on oltava yhteydessä. Yhteyttä on otettava hyvissä ajoin, mieluummin vuotta aikaisemmin, tutkimustarpeen ja tutkimuskustannusten selvittämiseksi sekä tutkimusten suorittamiseksi.

Samoin on toimittava, jos rakennusvaiheessa maasta paljastuu jotain poikkeuksellista, kuten hiiltä tai saviastian palasia. Muinaisjäännöksiä voi aina löytyä sieltäkin, mistä niitä ei tunneta.

7.6. Rakentamattomat ulkoilureitit

Nykytila

Maarian altaan itäpuolisissa metsissä kiertele n. 5 km pituinen ”kivikauden poluksi” kutsuttu viitoitettu polku, jonka paikallinen urheiluseura on toteuttanut talkootyönä 1990-luvun alussa. Reitti on paljon käytetty. Alueella on aiemmin ollut myös Ilmaristen kuntoradalle suuntautunut merkitty polku, mutta yhteys ei ole enää kaikilta osin nähtävissä. Rauhakylässä on 1,4 km mittainen Afrikan lenkiksi kutsuttu merkitty polku.

Ulkoilureittisuunnitelmassa osoitetut reitit on tarkoitus toteuttaa ensisijaisesti rakentamattomina reitteinä hyödyntäen olemassa olevia polkuja. Kuvassa ns. kivikauden polkua.

Rakentamattomien polkujen kuljettavuutta voidaan parantaa asentamalla pitkospuita märimpiin maastonkohtiin. Kuva kivikauden polulta.

Aurajokivartta Haagassa. Jokivarressa on leveä suojavöhyke. Sopivin ulkoilureitin linjaus selvitetään tarkemman suunnittelun ja ulkoilureittitoimituksen kautta.

Tulevaisuus

Valtaosa ulkoilureittisuunnitelmassa esitetyistä ulkoilureittitoimituksella perustettavista ulkoilureiteistä toteutettaneen polkumaisina, rakentamattomina reiteinä. Reitin perustamiseksi riittää yleensä sen merkitseminen maastoon esim. puihin maalatuin merkein. Kosteissa paikoissa kuljettavuuden parantaminen voi tulla kyseeseen pitkospuiden tai haketuksen avulla.

Esitetyt reitit sijoittuvat Maarian altaan itäpuoleisiin metsiin ja altaan eteläpään peltomaisemiin sekä Aurajoen, Lausteenojan ja Topinojan varsille.

Altaan itäpuolisissa metsissä reitistön perustana ovat kivikauden polku sekä muut olemassa olevat polku-urat. Uusia polku-uria ei lähdetä tarpeettomasti avaamaan, vaan olemassa olevia polkuja hyödynnetään, jos se on mahdollista.

Kivikauden polun saavutettavuus turvataan toteuttamalla yhdysreitit eri suunnilta. Etelässä uusi yhdysreitti sijoittuu altaan rannoille ja peltomaisemiin. Pohjoisessa uusi polku kulkee rantatyöräällä altaan pohjoispäähän.

Polku-uria voi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää talvella maastohiihtoon varsinkin altaan itäpuolen metsäalueella. Latukone vaatii n. kahden metrin levyisen tilan. Tuolloin saadaan aikaan yksisuuntainen perinteisen tyylin latu. Maastopyöräily voidaan sallia reiteillä.

Aurajoen, Lausteenojan ja Topinojan varsilla ei nykyisin kulje reittejä. Ulkoilureitit voidaan toteuttaa samaan tapaan kuin suunnittelualueen

ulkopuolella Vanhalinnan kohdalla, missä jokea seurailee rakentamaton polku. Aurajoen ja Lausteenojan varsilla on viljelemättömät suoja-kaistat, joiden leveys vaihtelee. Töyräät ovat paikoitellen korkeat, joten polun linjaaminen jyrkkään rinteeseen tuskin tulee kyseeseen. Jyrkillä osuuksilla luontevin reitin paikka on töyrään reunalla, missä maasto on tasaisempaa. Kulkeminen ja reitin ylläpito on tuolloin helpompaa kuin rinteessä.

Rakentamattomien ulkoilureittien perustamisessa hyödynnetään ulkoilureittien suunnitteluohjeita (mm. Karjalainen, Eeva 1995. *Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille*). Ohjeiden mukaan polun kulku-uran leveydeksi riittää 0,5 m ja vapaan kulkutilan kokonaisleveyden tulisi olla 1,5 m.

7.7. Rakennetut ulkoilureitit

Nykytila

Ilmaristen taajaman kupeella on kuntorata, jota käytetään lenkkeilyyn ja hiihtoon. Muita kuntoratoja tai ulkoilureitejä ei alueella ole.

Tulevaisuus

Rakennetut reitit voivat olla joskus tarpeen. **Maaria–Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelmassa ei määritellä, toteutetaanko reitit polkumaisina vai rakennettuina, vaan rakennettuja reittejä voidaan perustaa, jos polkumainen reitti ei enää riitä vastaamaan tarpeita.**

Saviselle maalle sijoittuvat polut eivät kestä suurta kulutusta. Jos esim. Maarian altaan tai jokien niittymäisille rannoille perustettavien polkujen käytöstä tulee niin vilkasta, että polut muuttuvat liejuisiksi eivätkä pitkospuut, haketus tai muut kevyet keinot riitä pitämään reittiä kulkukelpoisena, on syytä muuttaa ne rakennetuiksi ulkoilureiteiksi. Se, tarvi-

Jotkut kivikauden polun osat ovat runsaassa käytössä ja jo nykyisin melko leveitä.

Siellä, missä virkistyskäyttö on intensiivistä, voidaan tarvita rakennettuja ulkoilureittejä. Esimerkit Turun Katariinasta, Haritusta ja Huhkolasta.

taanko joillakin osuuksilla rakennettua reittiä, riippuu mm. alueen asema- ja väestösuhteista ja asukasmäärän kasvusta.

Rakennettavista ulkoilureiteistä tehdään kivituhka-, sora- tai purupinnoitettuja. Ulkoilureiteiden leveyden on oltava vähintään 3 m + luiskat, jotta niiden koneellinen ylläpito on mahdollista. Reittien rakentamisessa noudatetaan ulkoilureittien suunnitteluohjeita (Karjalainen 1995).

7.8. Pyöräiltävät reitit

Nykytila

Kohdealueella on pyöräteitä Ilmaristen ja Jäkärän taajamien sisällä sekä Vanhan Tampereentien ja Paimalantien varressa. Kohdealueen eteläosia halkoo Aurajoen pyöräilyreitti. Reitti kulkee osittain pyöräteitä pitkin, osittain hiljaisia kyläteitä myöten Aurajokilaakson kulttuurimaisemissa.

Tulevaisuus

Paimalantien varteen valmistuu lähitulevaisuudessa pyörätie Jäkärän ja Koskennurmen välille sekä siitä erkaneva haara, joka johtaa Pyhän

Marian tielle Yli-Maariaan. Nämä reitit parantavat yhteyksiä mm. Koskennurmen kuntoradan ja Yli-Maarian koulun suuntiin. Turvallisen reitin puute on vaikeuttanut mm. lapsiperheiden liikkumista.

Osayleiskaavaluonnoksessa esitetään uusia pyöräteitä asemakaavoitettaville asuinalueille. Osayleiskaavan uudet pyörätiet on osoitettu myös ulkoilureittisuunnitelmassa.

Pyöräiltävä yhteys olisi tarpeen myös Ilmaristen ja Marian uimapaikan välillä. Tällä hetkellä uimapaikalle pääsee pyörällä Ilmarisista vain Pahkalaukkaantien ja Asematien kautta. Reitti on pitkä ja mutkikas, mikä lisää uimapaikalle suuntautuvaa autoliikennettä.

Ulkoilureittisuunnitelmassa on esitetty ulkoilureitti Tastontien ja uimapaikan välille. Reitti noudattelee pääosin kivikauden polkua. Tätä reittiä olisi syytä kohentaa niin, että se olisi pyöräiltävissä kesäaikaan. Tällöin se osittain korvaisi Pahkalaukkaantieltä puuttuvaa kevyen liikenteen väylää.

Reitti sijoittuu lähelle Sipilänhaan kivikautista asuinpaikkaa, joten reitin rakentaminen edellyttäne arkeologisia tutkimuksia, joiden kustannukset tulevat hankkeen toteuttajan maksettaviksi.

7.9. Ratsastusreitit

Nykytila

Alueella ratsastetaan niin metsissä kuin peltomaisemissakin, mutta merkittyjä ratsastusreittejä ei ole.

Tulevaisuus

Ratsastusreittien suunnitteluun vaikuttaneista tekijöistä on kerrottu kappaleissa 3.4.5. *Ratsastus*, 3.10.5. *Hevosurheilu* ja 6.5.2. *Keskeisimmät tulokset*.

Haagantie on osa Aurajoen pyöräilyreittiä.

Ratsastuksen ohjaaminen siihen varatuille reiteille lisää turvallisuutta.

Jos osayleiskaavaluonnoksen mahdollistama hevosurheilukeskus toteutuu, myös ratsuhevosten määrä Metsämäen ympäristössä lisääntyy. Tuolloin ratsastuksen ohjaaminen omille reiteilleen on nykyistäkin tärkeämpää. Ratsastuksen ohjaaminen tietyille reiteille lisää niin ratsastajien kuin muidenkin alueen käyttäjien turvallisuutta.

Tallit sijoittunevat Metsämäen raviradan läheisyyteen. Ulkoilureittisuunnitelmassa on osoitettu ratsastuksen pääreitit, jotka mahdollistavat maastoratsastukseen liittyvän harrastus- ja liiketoiminnan:

Pohjois–eteläsuuntainen reitti yhdistää Metsämäkeen kaavaillun hevosurheilukeskukseen Tastoon ja jatkuu edelleen pohjoiseen Maarian altaan suuntaisesti.

Lausteenojan ja Aurajoen varsia seuraileva reitistö taas kytkeytyy Metsämäen alueeseen. Jos ratsukot voivat käyttää sovittuina aikoina myös ravireittejä, muodostuu rengasmaisen ratsastusreitit. Tämä vähentää tarvetta ratsastaa Haagantiellä.

Ratsastusreitit toteutetaan lähtökohtaisesti rakentamattomina polkuina. Metsissä näkyvyys on rajoittunut, joten turvallisuussyistä ratsastusreitit on hyvä erottaa ulkoilureiteistä. Ulkoilureittisuunnitelmassa ratsastajille ja muille ulkoilijoille onkin yleensä osoitettu erilliset metsäpolut. Joissakin kohdissa, joissa tilaa on vähän, on kuitenkin esitetty ratkaisua, joissa kavioura ja ulkoilureitti kulkevat rinnakkain.

Avoimissa ympäristöissä ratsastus ja ulkoilu sopivat samoillem reiteille. Siellä, missä ratsastusreitti ja ulkoilureitti on osoitettu samalle linjalle, tarkoitus on, että polun tai ulkoilutien vieressä kulkee erillinen kavioura ratsastamista varten.

Ratsastusreittien perustamisessa hyödynnetään aiheesta tehtyjä ohjeita (mm. Siltanen, Satu 2007. *Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue*).

7.10. Ravireitit

Nykytila

Metsämäen raviradan ympäristössä ja Hagan kartanoa ympäröivissä metsissä kiertelee ravireittejä. Reittejä käytetään ahkerasti ravihevosten valmentamiseen; ratsastuskäyttöön reittejä ei ole tarkoitettu.

Tulevaisuus

Nykyisten ravireittien säilyminen on tärkeää, jotta ravitoiminta Metsämaässä olisi edelleen mahdollista. Osayleiskaavassa reittien säilyminen on turvattu.

Jos hevosurheilukeskuksen myötä ravihevosten määrä lisääntyy, nykyinen ravireitistö voi käydä turhan ahtaaksi. Osayleiskaavaluonnos mahdollistaa uusien ravireittien perustamisen VU- ja AM-alueille. Periaatteena on, että raviharjoitteluun tarkoitettuja reittejä rakennetaan vain Haagantien länsipuolelle.

7.11. Reittien saavutettavuus ja pysäköinti

Nykytila

Maarian altaan itäpuolisiin metsiin suuntaavat ulkoilijat jättävät usein autonsa Tastontien ja sen sivuteiden sekä Kanta-Haihuntien varsille haitaten joskus tonttiliikennettä. Altaan länsirannalla pysäköintiin käytetään entisen Paimalan koulun pysäköintipaikkaa altaan ylittävän sillan tuntumassa. Jäkärän eteläpuolella Karhunojantien varrella on levennys, jota käytetään pysäköintipaikkana. Maarian uimapaikalla ei ole selkeää pysäköintialuetta, vaan autoja jätetään uimapaikalle johtavan tien varteen ja entisen tiilitehtaan ympäristöön.

Lintuharrastajat käyttävät usein altaan eteläpään Ävikin sorakenttää. Suunnittelualueen tuntumassa sijaitsee myös Metsämäen raviradan laaja pysäköintialue.

Ilmaristen kuntoradan vieressä sijaitsee Ilmaristen Metsäpirtti -niminen tanssilava, jonka yhteydessä on hyvin pysäköintitilaa. Alue on kuitenkin yksityisessä omistuksessa.

Ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen virkistyskäytön kannalta tärkeimmät bussiyhteydet kulkevat Vanhaa Tampereentietä ja Paimalantietä.

Fölin bussit liikennöivät Kauppatorilta Vanhaa Tampereentietä ja Paimalantietä Jäkärään sekä Vanhaa Tampereentietä Ilmarisiin. Jäkärän bussit kulkevat läheltä altaan eteläpäästä. Jäkärän bussireitiltä pääsee helposti ehdotetulle ulkoilureitistölle myös Kukonmäen ja Maarian altaan sillan kohdalta sekä altaan pohjoispäästä. Altaan pohjoispää on tavoitettavissa myös moottoritietä Jäkärään kulkevilla busseilla.

Vanhaa Tampereentiellä liikennöivillä Ilmaristen busseilla pääsee Maarian altaan eteläpähän. Ne vievät myös lähelle Ilmaristen kuntorataa,

joka on yksi ulkoilureitistön luontevista lähtöpisteistä.

Haagaan voi lähteä ulkoilemaan bussia käyttäen joko Vanhalta Tampeereentielle tai Kaarinan puolelta Hämeentielle. Hämeentietä liikennöivät Kauppatorilta Liedon keskustaasta kulkevat bussit.

Tulevaisuus

Ulkoilureittitoimituksin toteutettavat ulkoilureitit on linjattu siten, että ne ovat hyvin saavutettavissa. Pysäköintiin voi käyttää olemassa olevia entisen Paimalan koulun ja Metsämäen raviradan pysäköintialueita. Vanhan Paimalan koulun pysäköintialue vaatii kunnostamista. Maanomistajan kanssa tulisi neuvotella myös mahdollisuudesta käyttää Ilmaristen Metsäpirtin pysäköintialuetta.

Maarian uimapaikalle tulee järjestää kunnolliset pysäköintimahdollisuudet. Uusia pysäköintialueita on esitetty myös Pahkalaukkaantien varteen sekä altaan eteläpäähän. Jälkimmäinen pysäköintialue on esitetty myös Maarianpadon luonnonmukaisen ohitusuoman lähiympäristösuunnitelmassa (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Turun vesilaitos ja WSP 2016).

Pysäköintiin tarvittavat alueet määritellään ulkoilureittitoimituksia tehtäessä. Pysäköintiin tarkoitetut alueet osoitetaan selkeästi kyltein sekä merkitään mahdollisiin alueesta tehtäviin ulkoilukarttoihin ja nettisovelluksiin, jotta ne löydettäisiin eikä pysäköinti levittäytyisi hallitsemattomasti teiden varsille.

7.12. Viitoitus ja informaation jakaminen

Nykytila

Työpajoihin osallistuneet asukkaat toivoivat sekä nykyisille että uusille ulkoilureiteille selkeitä reittimerkkejä ja infotauluja. Kivikauden polun varrella on ollut mm. alueen menneisyydestä kertovia tauluja, mutta ne on ilkivallan vuoksi jouduttu poistamaan. Infotauluihin kohdistuva ilkivalta on tavallista myös muualla Turussa.

Tulevaisuus

Polut merkitään lisäksi reittimerkein, jotka voivat olla esim. puuhun tai tolppaan maalattuja värirenkaita. Niittymäisissä ympäristöissä kulkua voidaan ohjata oikealle reitille esim. niittämällä heinikkoon helppokulkuinen väylä.

Infotaulujen kokeman ilkeän vuoksi Turun kaupunki ei mielellään investoi tauluihin. Yhä enemmän on siirrytty nettisovelluksiin, joiden avulla voidaan välittää tietoa reiteistä ja niiden kohteista.

Maaria–Ilmarisiin toteutettavat reitit voidaan esittää mobiiliversioina nettisovelluksessa, samalla tavoin kuin Turussa toteutetut kulttuurikuntoilureitit. Sovellus toimii useimmissa älypuhelimissa. Reitin etappeihin voi liittää tietoa esim. muinaismuistoista, historiallisista paikoista tai tapahtumista, luonnon erityispiirteistä sekä maiseman muuttumisesta vuosisatojen ja -tuhansien aikana.

Mobiiliversioiden lisäksi reiteistä on hyvä tehdä kartta, jonka voi tulostaa netistä. Paperiversio voisi olla saatavilla myös Maarian ja Liedon kirjastoissa sekä matkailuinfossa. Kartoista ja mobiili-informaatiosta pitää käydä ilmi alueen ulkoilureitistö erityyppisine reitteineen ja etappeineen sekä reittien pituudet tai kohteiden välimatkat.

7.13. Levähdyspaikat

Nykytila

Työpajoissa kuullut asukkaat lapsista kotiäiteihin ja työikäisistä senioriin toivoivat penkkejä ja levähdyspaikkoja reittien varsille. Istumapaikkoja ei nykyisillä reiteillä ole lukuun ottamatta yksittäisiä penkkejä mm. Rajakalliolla.

Tulevaisuus

Levähdyspaikat voivat käsittää penkkejä, pöytiä tai patikkareitillä vaikka istumiseen soveltuvia kiviä. Ulkoilureittisuunnitelmassa on osoitettu levähdyspaikkoja reittien maisemallisesti hienoihin kohtiin.

Sijoittelussa on pyritty myös siihen, että patikkareitin puolivälistä löytyisi levähdyspaikka. Kun kivikauden polulle tullaan Ilmarisista, puolivälin levähdyspaikaksi sopii Rajakallio. Jäkärästä tultaessa taukopaikaksi sopii Korvakallio. Myös altaan molempiin päihin sekä keskivaiheille on osoitettu levähdyspaikat.

Haagassa levähdyspaikka on osoitettu Myllymäkeen, missä se palvelee sekä Aurajoen pyöräilyreitillä että Aurajoen ja Lausteenojan varsia seurailevien uusien reittien käyttäjiä.

Levähdyspaikkojen sijaintia tarkennetaan myöhemmässä suunnittelussa. Levähdyspaikkojen vaatima alue määritellään ulkoilureittitoimistusta tehtäessä.

8. ULKOILUREITTISUUNNITELMAN KESKEISIÄ KOHTEITA

Tässä luvussa on kuvattu ulkoilureittisuunnitelman kohdealueen paikkoja ja alueita, joilla on erityisen paljon virkistyskäyttöpotentiaalia. Nämä paikat soveltuvat erityisen hyvin erilaisten virkistyskäyttöön liittyvien toimintojen sijoituspaikoiksi.

8.1. Myllytorppa ja Maarian altaan pohjoispää (kohde 1)

Kuvaus:

Maarian altaan pohjoispää on maisemiltaan mielenkiintoinen korkeine ahteineen, rannan silokallioineen ja virta- ja suvantopaikkoineen. Altaan pohjoiskärjessä on sijainnut mylly, mutta nykyisin menneisyydestä kertovat enää puretun torpan ympäristön omenapuut ja koristepensaat. Töyrään päällä sijaitsee Turun kaupungin Maarian taimisto, jossa kasvatetaan mm. jalopuita.

Vahvuudet:

Myllytorpan alue tarjoaa nykyisinkin pääsyn veden äärelle, ja veteen liittyvän virkistyskäytön kehittäminen olisi luontevaa. Alueen sijainti on virkistyskäytön kannalta hyvä, koska Jäkärän taajama on lähellä. Asukastyöpajoissa Myllytorpan alue mainittiin usein. Altaan pohjoispään keskeiset alueet ovat Turun kaupungin omistuksessa.

Huomioitavaa:

Altaan pohjoispään voimakkaat maastonmuodot, sortuma-altis savi-maa ja herkkä maisemakuva asettavat omat rajoituksensa virkistystoiminnoille. Virkistyskäytön kehittämisen tulee tapahtua pienipiirteisesti ja alueen omaleimaisuutta vaalien. Myllytorpan alue ei sovellu sellaisten toimintojen paikaksi, jotka edellyttävät paljon maaston muokkausta. Esim. pysäköinti tulee järjestää siten, etteivät autot tunkeudu vesistön tuntumaan. Kanoottien ja soutuveneiden käytön, vesillelaskun ja säilytyksen vaatimat ajotiet ja rakenteet edellyttävät niin paljon ra-

Maarian altaan pohjoispäässä on vanha myllyn paikka. Poukamat, rantakalliot, omenapuut ja koristepensaat tekevät paikasta viehättävän. Virkistystoiminnot on sovittava maisemaan harkiten.

kentamista, että niiden toteuttaminen maiseman kärsimättä on haastavaa. Tällaisten toimintojen sijoittaminen alueelle edellyttää huolellista suunnittelua.

Erilaisten virkistystoimintojen sijoittamista Myllytorpan alueelle puoltaa kuitenkin kohteen sijainti. Altaan pohjoispuoliskon rannat ovat lähes kauttaaltaan jyrkkiä ja monin paikoin sortumaherkkiä, joten suunnittelu ei olisi yksinkertaista muuallakaan.

Altaan pohjoispään avoimet alueet on syytä säilyttää avoimina. Yksittäiset puut, pensaat ja puuryhmät tuovat vaihtelevuutta maisemaan, mutta umpeenkasvu on syytä estää. Niittykasvillisuus lienee alueelta väistynyt heinittymisen myötä; maisemanhoito voisi tuoda takaisin niittykasvilajistoa ja elävöittää vesistön komeita rantoja.

Jos Maarian altaan keskimääräistä vedenpintaa lasketaan, niin kuin on suunniteltu (ks. 3.9.4. *Vesihuolto*), Myllytorpan kohdalla kulkeva uoma palautuu nykyistä luonnonmukaisemmaksi virtavesiympäristöksi.

8.2. Maarian uimapaikan ympäristö (kohde 2)

Kuvaus:

Hiekkakuoppaan muodostunut Maarian uimapaikka on tärkeänä pidetty kohde, jonne tullaan kauempaakin Pohjois-Turusta. Uimapaikan tuntumassa on yksi kivikauden polun lähtöpisteistä. Uimapaikan ympäristössä myös hiihdetään paljon.

Ilmeeltään uimapaikka ja sen lähiympäristö ovat jokseenkin epämääräiset. Jo puretun tiilitehtaan ja soranoton jäljiltä maisema on voimakkaasti ihmisen muokkaama, mutta luonto on jo vallannut alaa luoden omaleimaista ympäristöä. Entisillä pelloilla kasvaa lehtipuustoa, ja sorakuopan jyrkillekin reunoille on kehittynyt sankkaa puustoa. Toisaalta

Suosituksen Maarian uimapaikan ympäristöstä löytyy hienoja ulkoilumetsiä. Itse uimapaikkaa kannattaisi kehittää edelleen.

Rajakallio on monille asukkaille tärkeä paikka ja yksi suunnittelualueen korkeimmista kohdista.

jotkut sorakuopan reunoista ovat täysin kasvittomia. Osittain alue vaikuttaa joutomaalta, ja esim. betoninkappaleita lojuu siellä täällä.

Vahvuudet:

Maarian uimapaikka on Turun kaupungin omistuksessa. Alueella on virkistyskäytön kannalta monia vahvuuksia: vesialueet, rikas esihistoria ja sijainti kohtuuetäisyydellä Jäkärlestä. Myös uimapaikan itäpuolella sijaitsevat metsät ovat pääosin varttuneita ja ulkoiluun hyvin soveltuvia.

Huomioitavaa:

Uimapaikan ympäristö on laajalti muinaisjäännettöaluetta. Muinaisjäännekset toisaalta tuovat paikalle kiinnostavuutta mutta toisaalta rajoittavat virkistyskäyttöön liittyvää rakentamista. Turun museokeskuksen edustajan on syytä olla virkistyskäyttöhankeissa mukana.

Uimapaikan tuntumassa sijaitsee liito-oravan elinpiiri. Virkistyskäytön kehittämishankkeissa onkin oltava yhteydessä Turun kaupungin ympäristönsuojeluun.

Virkistyskäytön kehittämisessä yksi tärkeimmistä asioista lienee alueen siistiminen. Roskaantumista ja häiriökäyttäytymistä voidaan ehkäistä kunnostamalla alue hoidetumman näköiseksi. Alueelle sopisivat monet toiminnot, joita mm. lapset ja nuoret ideoivat työpajoissa. Uusiin toimintoihin ja vilkkaamman käytön myötä lisääntyisi myös sosiaalinen kontrolli.

8.3. Rajakallio (kohde 3)

Kuvaus:

Turun ja Liedon rajalla sijaitseva Rajakallio on Maarian altaan itäpuolisen metsäalueen korkeimpia paikkoja. Se kohoaa 64 metrin korkeuteen. Nykyään Rajakalliolta ei näe kovin pitkälle, mutta aiemmin näkyvät ovat olleet avoimempia.

Vahvuudet:

Rajakallio on paikallisten hyvin tuntema paikka, joka tuli esille monissa pajoissa ja yleisötilaisuuksissa. Rajakallio sopii virkistyskäyttöön liittyvien toimintojen sijaintipaikaksi paikallishistoriansa takia. Ilmaristen suunnalta tuleville ulkoilijoille Rajakallio on myös mukava puolimatkan taukopaikka.

Huomioitavaa:

Kasvillisuudeltaan Rajakallio on herkkää jäkälätyypin metsää, kuten muutkin seudun korkeahkot kalliot. Jäkäläpeite on jo osin kulunut. Kun alueen virkistyskäyttö lisääntyy, kalliokasvillisuuden tuhoutumista tuskin voidaan estää.

Rajakallion Turun puoli on kaupungin omistuksessa, Liedon puoli taas yksityisessä omistuksessa.

8.4. Metsäranta (kohde 4)

Kuvaus:

Maarian altaan itärannalla n. 400 m sillalta pohjoiseen sijaitsee niemi, jonka rannoilta avautuu näkymiä altaan suuntaisesti. Paikka on tässä nimetty Metsärannaksi sen tilan mukaan, johon valtaosa alueesta kuuluu. Metsärannan maisema on puoliavointa niittyä ja harvaa puustoa kasvavaa metsää.

Metsärannasta avautuu hienoja näkymiä altaan suuntaisesti.

Maarian altaan sillan luona maisema on vivahteikas ja tarjoaa edellytyksiä monenlaiselle virkistyskäytölle. Kukonmäki näkyy kuvassa vasemmalla.

Vahvuudet:

Metsäranta sopii hyvin virkistyskäyttöön liittyvien toimintojen, kuten levähdyspaikan tai laiturin, sijaintipaikaksi. Se sijaitsee keskeisellä paikalla suhteessa altaan itäpuolen laajaan metsäalueeseen. Alueen käyttäjät ovat jo löytäneet alueen: rantaan johtaa kivikauden polulta 200 m mittainen polku. Alue on suhteellisen helppokulkuista, maisemat ovat miellyttävät, ja rantaan pääsy onnistuu.

Huomioitavaa:

Metsäranta sopii parhaiten sellaisten pienimuotoisten toimintojen sijoittamiseen, jotka eivät vaadi jatkuvaa hoitoa. Paikalle ei pääse autolla, eikä ajoyhteyttä ole syytä rakentaa. Tästä syystä paikka ei sovellu esim. kanoottien vuokraukseen.

Ranta-alue on yksityisessä omistuksessa.

8.5. Sillanpieli ja Kukonmäki (kohde 5)

Kuvaus:

Maarian altaan ylittävä silta sijoittuu altaan keskivaiheille. Silta ei näytä johtavan mistään mihinkään: länsipuolella sillalle johtaa melko huomaamaton polku, joka ei näy Paimalantielle, ja sillan itäpäässä kasvaa sankkaa metsää. Altaan itäpuolella sillalta alkaa kuitenkin polku, joka yhdistyy kivikauden polkuun.

Sillan seudulla allas on kapeahko ja maisemakuva on voimakaspiirteinen ja vaihteleva. Rannat ovat suureksi osaksi metsäiset, mutta myös avoimia ahteita löytyy. Altaan länsirannalla sillan pohjoispuolella sijaitsee metsäinen Kukonmäki.

Vahvuudet:

Kukonmäki on hyvä lähtöpiste lähdetäessä ulkoilemaan Maarian altaan ympäristöön. Paikalle pääsee bussilla, Paimalantien varressa on

pyörätie, ja pysäköintitilaa löytyy Paimalan vanhan koulun kentältä. Myöskään Maarian Mahdin maja ei ole kaukana.

Kukonmäki on monesta syystä hyvä paikka ulkoilureittiin mahdollisesti liitettäville toiminnoille: Sijainti on keskeinen, maisemat ovat komeita ja ranta on kovapohjainen. Kukonmäki on Turun kaupungin omistuksessa.

Huomioitavaa:

Kukonmäessäkin on omat rajoituksensa. Voimakkaiden maastonmuotojen vuoksi toimintoja ei ole mahdollista toteuttaa esteettöminä. Lasten uimapaikaksi ranta voi olla liian jyrkkä.

Lisäksi alueelta tunnetaan muinaisjäännöksiä, ja niitä voi löytyä lisääkin. Siksi virkistyskäyttöön liittyvää rakentamista harkittaessa on otettava yhteyttä Turun museokeskukseen.

Sillan itäpuolella kaupungin omistamaa maata on vähemmän. Rantametsässä on luontoarvoja, kuten pähkinäpensaita, mikä on huomioitava ulkoilureittejä toteutettaessa. Pähkinäpensasesiintymän kohdalla reitti on todennäköisesti syytä säilyttää kiviakauden polun linjauksen kohdalla.

8.6. Korkiakallio (kohde 6)

Kuvaus:

Korkiakallio sijaitsee Maarian altaan itäpuolella rannan läheisyydessä. Se kohoaa yli 50 metrin korkeuteen. Korkeuseroa altaan pinnasta on yli 30 m. Mäen länsirinne on erittäin jyrkkä. Pohjoisen suunnalta kalliolle johtaa pieni polku. Kallion laki on herkästi kulumaa jäkälätyypin metsää.

Vahvuudet:

Korkiakallion huipulta avautuu näkymiä altaan suuntaan. Horisontissa häämöttää tuomiokirkon torni. Kesäaikaan puusto peittää näkymiä.

Huomioitavaa:

Näkymien avaaminen altaan suuntaan vaatisi puuston harventamista. Mäen alarinne altaan puolella on kuitenkin suojeltua pähkinäpensaslehtoa, joten suunniteltaessa näkymien avaamista on yhteyttä otettava Turun kaupungin ympäristönsuojeluun. Yksi ratkaisu olisi matalan, mutta kuitenkin puuston yläpuolelle nousevan näkötorin rakentaminen.

Korkiakallion laen kasvillisuus on herkkää kulutukselle. Näköalapaikoilla kulumisen estäminen on kuitenkin vaikeaa. Haitallista kasvillisuuden kulumista voi tapahtua myös alarinteen pähkinäpensaslehdossa.

Korkiakallio on yksityisessä omistuksessa.

Vaihtelevaan maastoon tehty Ilmaristen kuntorata on käytössä kautta vuoden. Yhteys kuntoradalta Maarian altaalle tulee tarpeeseen.

8.7. Ilmaristen kuntorata (kohde 7)

Kuvaus:

Vaihtelevaan maastoon tehty Ilmaristen kuntorata on käytössä kautta vuoden. Kuntoradan yhteydessä on Liedon Lujan omistama Metsäpirtti-niminen urheilutalo ja tanssilava sekä kuntoilulaitteita. Ympäristö on nykyisellään hyvä eikä kaipaa suuria toimenpiteitä. Jotkut rakenteet ovat kuitenkin kunnostamisen tarpeessa.

Vahvuudet:

Alueella on monipuoliset mahdollisuudet liikuntaan, ja sijainti on keskeinen lähellä Ilmaristen taajamaa ja yhtenäiskoulua. Metsäpirtin yhteydessä on tilava pysäköintialue. Keskeinen sijainti tekee paikasta hyvän lähtöpisteen patikkaretkelle altaan ympäristöön.

Huomioitavaa:

Kuntoradalta ei nykyisin lähde merkittävä polkua Maarian altaan tai kivi-kauden polun suuntaan. Hiihdettävä reitti Turun puolen maastoihin on myös katkennut. Olennaisin kehittämiskohde alueella onkin itse reitin toteuttaminen Ilmaristen kuntoradalta kivi-kauden polulle. Kun asutus Tastossa lisääntyy, viheryhteyden säilyminen on erityisen tärkeää.

8.8. Maarian altaan eteläpää (kohde 8)

Kuvaus:

Etelässä Maarian allas levenee laajahkoksi vesistöksi. Vesialuetta ympäröivät alavat pellot. Maisemassa huomiota kiinnittävät lukuisat kasvi-huoneet. Viljelymaat ovat olleet vuosisatoja peltoina ja niittyinä.

Padon tuntumassa sen pohjoispuolella on sijainnut Ävikin kartano. Sen rakennukset ovat hävinneet, mutta altaan rannassa on vielä nähtävissä puutarhakasvillisuutta, kuten jaloja lehtipuita. Kartanon paikka on kasvamassa umpeen. Rannassa kuljettaessa runsas ja korkea rantakasvillisuus estää näkemästä altaalle. Pohjoisempina maisema on säilynyt avarana ja hoidettuna viljelyn ja hevoslaidunnuksen avulla.

Altaan itärannalla maisema on puoliavointa niittyä, jolla kasvaa siellä täällä pensaita, yksittäispuita ja pieniä puuryhmiä. Vaikka alueella on patoon liittyviä ajoteitä ja rakenteita, ympäristö on miellyttävää.

Altaan eteläpään läheisyydessä ei ole nykyään paljonkaan asutusta, mutta osayleiskaavaluonnoksessa Vanhan Tampereentien tuntumaan on esitetty uutta asumista. Ilmaristen taajaman keskeisimmät asuinalueet ovat muutaman kilometrin päässä.

Vahvuudet:

Altaan eteläpää on Turun kaupungin omistuksessa. Näihin maisemiin voidaan sijoittaa myös sellaisia toimintoja, jotka vaikkapa altaan pohjoispäässä herkästi turmelisivat ympäristön. Pysäköintiin soveltuvia sorakenttiä ja ajoteitä on nykyisinkin padon kupeella. Kanoottien ja soutuveneiden vuokraamiseen alue olisi omiaan, koska tilaa niiden säilytykseen ja vesillelaskuun löytyy hyvin.

Altaan eteläpään tasainen maasto soveltuu myös esteettömiksi suunnitelluille virkistyskäyttötoiminnoille. Pääsy uimaan tai kanoottiin olisi mahdollista toteuttaa esteettömyys huomioiden, samoin kulkuväylät, levähdyspaikat jne.

Huomioitavaa:

Virkistyskäytön kehittämisessä on otettava huomioon Maarian altaan padon asettamat rajoitukset. Ainakaan nykytilanteessa padon päällä ei saa kulkea, eikä lähelle patoa ei saa sijoittaa veteen sijoituvia toimintoja, kuten veneenlaskuluiskaa.

Maarian altaan eteläpäässä on puoliavointa, avaraa maisemaa, josta löytyy paikkoja monenlaiselle veteen tukeutuvalla virkistyskäytölle. Ylempi kuva padon kaakkoispään lähistöltä.

Turun kaupungin tavoitteena on lopettaa Maarian altaan aktiivinen säännöstely ja laskea padon patoturvallisuusluokkaa. Jos altaan keskimääräistä vedenpintaa lasketaan, niin kuin on suunniteltu (ks. 3.9.4. *Vesihuolto*), vaikutukset olisivat suurimmat altaan eteläpäässä, missä maasto on alavaa. Rantaviiva siirtyisi altaan eteläpäässä monin paikoin kymmeniä metrejä.

Altaan eteläpään maisema muuttuisi huomattavasti vedenpinnan laskemisen myötä, ja allas kaventuisi tuolla osuudella selvästi. Järviruoko valtaisi nopeasti veden alta paljastuneet alavat rannat. Altaan kosteikkoalueet laajenisivat, mikä tarjoaisi elintilaa kahlaajille. Altaan virkistyskäyttöarvoa muutos voisi lisätä.

Vesistön näkyvyyttä maisemassa järviruokokasvustot saattaisivat kuitenkin vähentää. Joidenkin ranta-alueiden laiduntaminen olisikin suotavaa sekä luonnon että maisema-arvojen kannalta. Laidunnuksessa olisi kenties mahdollista hyödyntää hevosia, joita alueella on paljon.

Maarian altaaseen on tarkoitus rakentaa padon ohittava luonnonmukainen uoma. Lupahakemussuunnitelma on esitetty raportissa *Maarianpadon luonnonmukaisen ohitusuoman yleissuunnittelu* (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Turun vesilaitos ja WSP 2016). Ohitusuoma olisi mahdollista toteuttaa niin, että se mahdollistaisi vaelluskalojen nousun altaaseen ja lisäisi näin alueen virkistyskäyttöarvoa. Suunniteltu ohitusuoma koostuu pohjapadosta, rummusta ja mutkittelevasta uomasta lampimaisine levennyksineen. Ympäristösuunnitelmassa on ideoitu alueen kasvillisuutta ja reitistöä.

8.9. Hagan kartanon ympäristö ja Aurajokilaakso (kohde 9)

Kuvaus:

Hagan kartano sijaitsee Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. Kartano on myös osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

Hagan kartanon päärakennus tontteineen on yksityisessä omistuksessa. Kartanon ulkorakennukset sekä ympäröivät pellot ja metsät ovat Turun kaupungin omistuksessa. Metsät ja Aurajokilaakson pellot on vuokrattu yksityiselle. Topinojan jätekeskuksen läheisyydessä olevat pellot on vuokrannut Turun seudun jätehuolto Oy. Osa Aurajokilaakson pelloista kuuluu Turun yliopiston Liedon Vanhalinna -säätöille.

Kartanon ulkorakennuksissa toimii hevostalli, ja hevosaitauksia ja -laitumia onkin alueella paljon. Hagan kartanoa ympäröivissä metsissä on ravireittejä, jotka Turun Hippos ry on toteuttanut sopimusteitse kaupungin maille.

Vahvuudet:

Aurajokilaakso on säilyttänyt Haagassa perinteisen luonteensa harvinaisen hyvin. Liedon Vanhalinnan muinaislinna hallitsee maisemaa komeasti. Alue soveltuu erittäin hyvin virkistyskäyttöön. Vetovoimatekijöitä ovat joki, kartanomiljö ja Vanhalinnan läheisyys. Haaga on seu-

dullisen Aurajoen pyöräilyreitit varrella. Pyöräilyreitistö jatkuu moneen suuntaan: Ravattulaan ja Turkuun, Vanhalinnan suuntaan sekä Liedon keskustan ja Liedon aseman suuntiin.

Haaga sijaitsee lähellä Metsämäen ravirataa, ja Metsissä risteilevät ravireitit ovat ravitoiminnan kannalta korvaamattomia. Aurajoen pyöräilyreitti ja lähimetsien ravireitit on onnistuttu toteuttamaan siten, ettei kumpikaan käyttötavoista häiritse toistaan.

Haagan alue on sijainniltaan mitä mainioin sekä ulkoilun että ratsastusmahdollisuuksien kehittämiseen. Ulkoilu- ja ratsastusreitit voidaan sijoittaa rinnakkain avoimiin peltomaisemiin. Reittien toteutumismahdollisuuksia edistää se, että valtaosa Hagan kartanoa ympäröivistä alueista on joko Turun kaupungin tai Liedon Vanhalinna -säätien omistuksessa.

Huomioitavaa:

Haagan metsäiset selänneet muodostavat Aurajokilaakson avoimelle kulttuurimaisemalle rauhalliset ja sopusointuiset rajat. Mäkien säilyttäminen metsäisinä on maisemakuvan kannalta tärkeää. Osayleiskaavan keskeinen Haagan aluetta koskeva tavoite on alueen kulttuuri- ja maisema-arvojen vaaliminen.

Aurajoen pyöräilyreitit varrella Haagasta löytyy rakennuskulttuuria, perinnemaisemia ja elävää hevostoimintaa.

< Hevoset voivat auttaa ylläpitämään perinnebiotooppeja, jotka rikastuttavat ympäristöä ekologisesti ja maisemallisesti. Kuvassa laidunta Hagan kartanon tuntumasta.

(Yllä) Vanhalinnan linnavuoren laelta avautuu näkymä Hagan kartanon suuntaan. Kartanomiljö on säilynyt sopusointuisena maiseman helmenä.

< Harkitsemattomasti sijoitetut ja mittakaavaltaan poikkeavat rakennukset erottuvat häiritsevästi maisemassa, joten mahdolliset uudet tallit ja maneesit on sijoitettava Haagaan harkiten.

Hevostalous sopii kartanomiljöeseen hyvin, kunhan mahdolliset tallit ja maneesit suunnitellaan maiseman arvot huomioiden. Kaikki Hagan kartanoa ympäröivät alueet, joita ei ole asemakaavoitettu Topinojan jätekeskuksen käyttöön, onkin osoitettu osayleiskaavaluonnoksessa virkistykseen ja hevosurheiluun sekä Aurajokilaakson peltojen osalta maisemallisesti arvokkaiksi peltoalueiksi.

Haagan virkistyskäyttöä kehitettäessä on pyrittävä siihen, että aluetta voidaan käyttää niin ulkoiluun kuin ratsastukseen ja ravitoimintaan. Turvallisuuden kannalta hyvä ratkaisu on pitää ravireitit Haagantien länsipuolella, ulkoilureitit taas itäpuolella. Ravireittejä voinee käyttää tiettyinä aikoina myös ratsastukseen, jos niin sovitaan.

Haagan kauniisiin maisemiin sijoittuva ulkoilureitti voitaisiin linjata Aurajoen varteen.

9. TIETOA MYÖHEMMÄN SUUNNITTELUN AVUKSI

Työpajoissa ja yleisötilaisuuksissa saatiin paljon tietoa siitä, millaisia toimintoja suunnittelualueelle toivottaisiin. Työpajojen tuloksista on kerrottu kohdassa 6.5.2. ja tulosten hyödyntämisestä kohdassa 6.5.3.

Koska ulkoilureittisuunnitelman toteuttamiseen liittyy paljon epävarmuustekijöitä, suunnitelman uudessa luonnoksessa on esitetty mahdollisten varusteiden ja toimintojen sijoituspaikat, muttei ole yksilöity, mitä näihin paikkoihin mahdollisesti toteutetaan ja missä aikataulussa.

Mikäli alueelle jossain vaiheessa toteutetaan virkistyskäyttöä palvelevia toimintoja tai rakennelmia, suunnittelussa voidaan hyödyntää tähän lukuun koottua tietoa.

9.1. Laiturit

Nykyisin Maarian altaalla ei ole yleisiä laitureita. Yksityisten rakentamia laitureita on muutamia. Altaalle toivottiin yleisiä laitureita.

Hyviä laituripaikkoja ovat altaan pohjoispään Myllytorpan alue, kivi-kauden polun läheisyydessä sijaitseva Metsäranta, sillanpielen Kukonmäki ja altaan eteläpää. Laitureita voisi käyttää vaikkapa onkimiseen ja soutuveneellä tai kanootilla rantautumiseen.

9.2. Kanoottien ja soutuveneiden vuokraus

Lähiseutujen asukkailla on soutuveneitä ja kanootteja eri puolilla Maarian allasta. Yleistä veneenlaskupaikkaa ei ole, mutta kanoottien laskeminen vesille onnistuu ainakin eteläpään alavilta rannoilta, koska erillistä laskuluiskaa ei tarvita.

Veneiden ja kanoottien säilyttämiseen rannalla ei aina ole mahdollisuutta, eikä soutuveneitä tai kanootteja ole vuokrattavana. Asukkaat toivoivat veneiden ja kanoottien vuokrausmahdollisuutta.

Maarian allas soveltuisi nykyistä laajempaan soutuveneilyyn ja melontaan. Moottoriveneily on altaan suoja-alueääräyksissä kielletty.

Yleinen soutuveneiden ja kanoottien laskupaikka sopisi hyvin altaan eteläpäähän, missä olisi hyvin tilaa myös veneiden ja kanoottien säilyttämiselle. Jos altaalla halutaan järjestää kanoottien tai soutuveneiden vuokrausta, hyvä ratkaisu olisi kaksi vuokraus- ja palautuspistettä, toinen altaan etelä- ja toinen pohjoispäässä. Etäisyys altaan päästä päähän on 5 km. Rantautumis- ja levähdyspaikka voisi olla Metsärannassa (etäisyys altaan eteläpäästä 3,7 km) tai Kukonmäessä (3,4 km).

9.3. Uimapaikat

Jäkärän taajaman eteläpuolella hiekkakuoppaan syntyneellä lammella sijaitsee suosittu yleinen uimapaikka. Maarian uimapaikaksi kutsutun kohteen kehittämisessä aktiivisena on ollut Maarian Kyläyhdistys ry. Osa asukkaista toivoi uimapaikkoja myös Maarian altaalle.

Altaan uimakäyttöä rajoittaa kuitenkin ajoittain heikko vedenlaatu. Suositun Maarian uimapaikan peruskorjaaminen ja varustelutason parantaminen onkin uutta uimapaikkaa parempi ratkaisu.

9.4. Nuotiopaikat

Rajakalliolla on kivistä kasattu epävirallinen nuotiopaikka. Jonkinlainen nuotiopaikka löytyy myös Maarian uimapaikalta sekä altaan eteläpäästä Ävikin alueelta. Polttopuita käyttäjät ovat keränneet ympäristöstä tai tuoneet mukanaan. Laavuja suunnittelualueella ei ole.

Tulentekopaikkoja toivottaisiin, mutta niiden perustamiseen liittyy myös ongelmia. Riskinä on metsäpalovaara, minkä vuoksi tulentekopaikat olisi turvallisinta sijoittaa veden läheisyyteen. Tulentekopaikat vaativat jatkuvaa ylläpitoa, kuten polttopuiden kuljetusta, joten niiden pitäisi olla saavutettavissa autolla tai mönkijällä. Tällaiset toiminnot on hyvä sijoittaa keskeisille, paljon käytetyille paikoille, jotta ne eivät kohtaisi ilkeävaltaa.

9.5. Näköalapaikat

Alueella on useita näköalapaikkoja. Työpajoissa useimmin mainittiin Rajakallio ja Maarian altaan rannassa kohoavan Korkiakallio. Näkötorni esiintyi usein pajoihin osallistuneiden lasten piirustuksissa.

Rajakalliosta kerrotaan enemmän kohdassa 8.3. ja Korkiakalliosta kohdassa 8.6. Molemmat ovat mahdollisia näkötornin paikkoja. Kolmas vaihtoehto olisi Kukonmäki. Näkötornin mukanaan tuomalla intensiivisellä virkistyskäytöllä voi olla kielteisiä vaikutuksia mäkien luontoon. Luontoarvot onkin otettava huomioon mahdollista näkötornia suunniteltaessa ja rakennettaessa.

Näkötorniin kohdistuvaa ilkeävaltaa ja muuta epätoivottua käytöstä voidaan yrittää ehkäistä sosiaalisella kontrollilla. Näköalapaikat sijaitsevat nykyään varsin syrjässä asutuksesta, mutta osayleiskaavaluonnoksessa asutusta on osoitettu Korkiakallion läheisyyteen.

Lasten huomioiminen on tärkeää ulkoilureittisuunnitelman etappien yksityiskohtaisessa suunnittelussa. Lapsille erityisen tärkeä kohde on Maarian uimapaikka. Lapsille suunnatussa työpajassa lapset saivatkin ideoita uimapaikan kehittämistä.

Uimapaikalle ei ole syytä rakentaa tavanomaista leikkipaikkaa, vaan koko alueen kehittämisessä on pyrittävä saamaan aikaan leikkimiseen soveltuvaa ympäristöä. Paikalla on vettä, hiekkaa ja vaihtelevat maastonmuodot, joiden varaan voidaan suunnitella erilaisia leikkimahdollisuuksia. Myös lasten mielikuvitukselle ja spontaanille leikille pitää jättää tilaa.

Lasten itsensä alueelle ideoimia toimintoja kannattaa mahdollisuuksien mukaan toteuttaa. Näistä ajatuksista on kerrottu kappaleessa 6.5.2. *Keskeisimmät tulokset.*

10. LÄHDEAINEISTOA

10.1. Kirjallisuus, julkaisut ja raportit

-
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Turun vesilaitos & WSP (2016). *Maarianpaidon luonnonmukaisen ohitusuoman yleissuunnittelu. Lupahakemussuunnitelma*. 30.12.2016.
- Envivio Oy (2016). *Maaria-Ilmaristen osayleiskaavan luontoselvityksen täydennys*.
- Karhu, Kari (toim.) (1994). *Luonnon monimuotoisuus Turussa, 1. Luonnonsuojelullisesti arvokkaat alueet*. Turun kaupungin ympäristönsuojelutoimisto.
- Karjalainen, Eeva (1995). *Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille*.
- Kiviluoto, Katariina (toim.) (2009). *Maarian altaan vedenlaatu 1981-2009*. Aurajokisäätiö. Pirkko Pajakko, Turun Vesilaitos.
- Maarian Reipas ry. (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Kivikauden kierros*. Esite.
- Miettinen, Tuulikki (1999). *Ylä-Savon ulkoilureititsuunnitelma*. Pohjois-Savon ympäristökeskus.
- Mäenpää, Riikka (2009 b). *Ulkoilulain mukaisten ulkoilureittien toimiva suunnittelu*. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu, kestävän kehityksen koulutusohjelma.
- Oja, Jyrki & Satu Oja (2008 a). *Liedon Ilmarisen osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys*. Suomen Luontotieto Oy 20/2008.
- Oja, Jyrki & Satu Oja (2008 b). *Turun Maarian osayleiskaava-alueen luontoarvojen perusselvitys*. Suomen Luontotieto Oy 14/2008.
- Oja, Jyrki & Satu Oja (2009). *Turun kaupungin liito-oravaselvitys keväällä 2008*. Suomen Luontotieto Oy 7/2009.
- Siltanen, Satu (2007). *Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmisorilan osayleiskaava-alue*. Diplomityö 28.8.2007. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma.
- Suomen latu (2000). *Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet*. Moniste.
- Liedon kunta & Turun kaupunki (2017). *Maaria-Ilmaristen osayleiskaava. Vuorovaikutusraportti*. Liedon kunta, Liedon kaavoitus ja tekniset palvelut, Kaavoitustoimi. Turun kaupunki, ympäristötoimiala, kaupunkisuunnittelu.
- Vesanto, Tuuli (2008). *Viherverkkosuunnitelma*. Turun yleiskaava 2025/2030, viherkaavan osaselvitys. Turun kaupunki. Ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Yleiskaavatoimisto.
- Ylitulkki, Sari & Tommi Tenno (2005). *Hummastinvaaran ulkoilureititsuunnitelma. Luonnos 02.06.2005*. Jaakko Pöyry Infra. PSV-Maa ja Vesi. Raahen kaupunki.
- Ylönen, Olli & Louhesto, Perttu (2009). *Turun Maarian altaan koekalastus ja -ravustus vuonna 2009*. Lounais-Suomen kalastusalue.
- Ympäristöministeriö (2008). *Hevostallityöryhmän raportti*. Ympäristöministeriö.

10.2. Kartta-aineistot ja tietokannat

- Arkkitehtitoimisto Tarmo Mustonen Oy (2008). *Maaria-Ilmarisen oyk. Perusselvitykset*.
- Maarian Mahti (2000). *Suunnistuskartta Mahdin urheilutalo. 1:10 000*.
- Maarian Mahti (1977). *Suunnistuskartta Paimala – Ilmarinen*.
- Maarian Mahti (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Maarian altaan latukartta*.
- Nurmijärven kunta (julkaisuvuosi ei tiedossa). *Nurmijärvellä on tilaa liikkuu! – ulkoilureittikartta*.
- Pakkala, Kimmo (2009a). *Kukonmäki ideoita, Kimmo Pakkala 22.6.2009*. Maarian Allas ry:n tilaama ideasuunnitelma.
- Pakkala, Kimmo (2009b). *Myllytorpanranta ideoita, Kimmo Pakkala 23.6.2009*. Maarian Allas ry:n tilaama ideasuunnitelma.
- Pakkala, Kimmo (2009c). *Åvikinranta ideoita, Kimmo Pakkala 19.6.2009*. Maarian Allas ry:n tilaama ideasuunnitelma.
- Salmi, Jaana (2004). *Pohjois-Maaria. Maisemahistoriakartat*. Turun maakuntamuseo. *Muinaisjäänökset*. Turun kaupunki. Kiinteistöliikelaitos. WebMap.
- Turun kaupunki (2008). *Palvelut Maaria-Ilmarinen*. Turun kaupunki. Ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Yleiskaavatoimisto.

10.3. Yhteenvedot työpajojen ja kyselyjen tuloksista

Hillgren, Essi & al (vuotta ei mainittu). *Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma. Kohderyhmä: lapset (3.-6.-luokkalaiset)*. PowerPoint-esitys.

Häkkiä, Laura & al (vuotta ei mainittu). *Maaria-Ilmarisen ulkoilureittisuunnitelma. Raportti. Aikuisten pajat*.

Mäenpää, Riikka (2009 a). *Kysely Maaria-Ilmarisen ulkoilureittisuunnitelmasta – yhteenvedo*.

Mäki-Ullakko, Heidi & al (2009). *Raportti. Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma. Senioreiden työpajat*. Turun ammattikortakoulu. Kestävä kehitys.

Nuorten työpaja Maarian nuorisotalolla 11.12.2008. (vuotta ei mainittu; tekijää ei mainittu).

Ratsastusreitit (vuotta ei mainittu; tekijää ei mainittu).

10.4. Tiedonannot

Sinikka Paulin, toiminnanjohtaja, Aurajokisäätiö, sähköposti 1.10.2009.

Pirkko Pajakko, laatupäällikkö, Turun vesiliikelaitos, sähköposti 1.10.2009.

Sinikka Paulin, toiminnanjohtaja, Aurajokisäätiö, sähköposti 7.5.2015.

Pekka Salminen, vs. ympäristönsuojelusuunnittelija, Turun kaupunki, sähköposti 9.1.2017.

10.5. Linkkejä

Aurajokilaakson kansallismaisema
<http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Kansallismaisemat>

Ehdotukset Varsinais-Suomen valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi
<http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2014/09/VAR-SAT-raportti-valtakunnalliset-ja-maakunnalliset-2.pdf>

Jokamiehenoikeuksiin liittyviä kysymyksiä
[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Jokamiehenoikeudet\(16989\)](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Jokamiehenoikeudet(16989))

Lintupaikat – Ävik (Maarian allas)
<http://www.tly.info/lintupaikat/avik.html>

Maarian allas
<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?uielements=3&nodeid=12152>

Maarian raakavesialtaan suoja-alueääräykset
<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=58166>

Metsämäen ravirata
<http://www.raviradat.fi/metsamaki/fi/raviurheilu/index.php>

Ratsastus ja jokamiehenoikeudet
http://www.ratsastus.fi/ratsastuskoulut_ja_tallit/jokamiehen_oikeudet

Suosituksia suunnittelun avuksi. Ideakortti 4. hevosurheilu / ratsastus
<http://www.oulu.fi/liikunnanolosuhteet/suosituksia.html>

Ulkoilulaki (Finlex)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/haku.php?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ulkoilulaki>

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Liedon Vanhalinna
http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1779

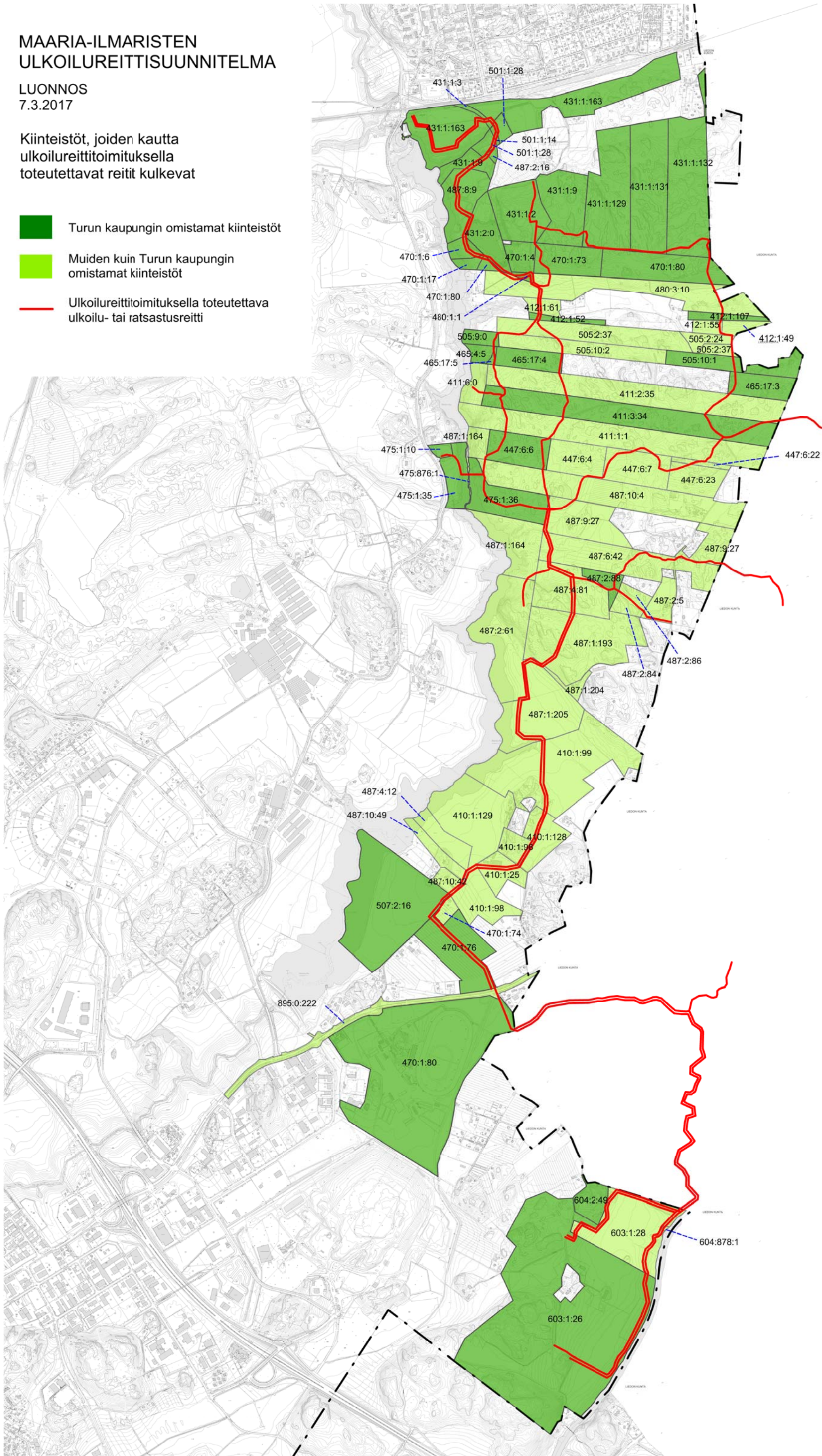

MAARIA-ILMARISTEN ULKOILUREITTISUUNNITELMA

LUONNOS
7.3.2017

Kiinteistöt, joiden kautta
ulkoilureittitoimituksella
toteutettavat reitit kulkevat

- Turun kaupungin omistamat kiinteistöt
- Muiden kuin Turun kaupungin omistamat kiinteistöt
- Ulkoilureittitoimituksella toteutettava ulkoilu- tai ratsastusreitti

Maaria-Ilmaristen ulkoilureittisuunnitelma. Luonnos.

7.3.2017

Luettelo kiinteistöistä, joiden kautta ulkoilureittitoimituksella toteutettavat reitit kulkevat

kiinteistötunnus	tilan nimi
853-410-1-25	Haihun puutarha
853-410-1-98	Haihun puutarha II
853-410-1-99	Koivula
853-410-1-128	Takakallio
853-410-1-129	Haihu
853-411-1-1	Metsätalo
853-411-2-35	Tastu
853-411-3-34	Komosten Tastu
853-411-6-0	Metsäranta
853-412-1-49	Erkkilä
853-412-1-52	Penttilä II
853-412-1-55	Mäkipirtti II
853-412-1-61	Soläng II
853-412-1-107	Tastu
853-431-1-2	Soranottoaikka
853-431-1-3	Rautatiealue
853-431-1-9	Savipelto
853-431-1-129	Päivärinne II
853-431-1-131	Kalliomäki I
853-431-1-132	Lähde I
853-431-1-163	Jäkärä
853-431-2-0	Hiekkanummi
853-447-6-4	Heikkilä II
853-447-6-6	Uuttula II
853-447-6-7	Tuokkola II
853-447-6-22	Laitama I
853-447-6-23	Kurppa I
853-465-4-5	Paasila
853-465-17-3	Keskipelto I
853-465-17-4	Penttilä I
853-465-17-5	Viljola I
853-470-1-4	Rautatiealue
853-470-1-6	Asuntomäki
853-470-1-17	Asuntorinne
853-470-1-73	Peltometsä
853-470-1-74	Pihapelto
853-470-1-76	Peltomäki
853-470-1-80	Isotalo
853-475-1-10	Toivo II
853-475-1-35	Via Logia
853-475-1-36	Maarianmetsä
853-475-876-1	Vähäjoki, yhteinen vesialue
853-480-1-1	Rautatiealue
853-480-3-10	Metsäniuskala
853-487-1-164	Alijunnila
853-487-1-193	Ylijunnila
853-487-1-204	Metsämäki
853-487-1-205	Metsärinne III
853-487-2-5	Koivulehto
853-487-2-16	Tehdasalue
853-487-2-61	Sipilä
853-487-2-84	Lumienkeli

853-487-2-86	Tuulensuu
853-487-2-88	Koivulehto II
853-487-4-12	Vuoriperkiö
853-487-4-81	Innamaa I
853-487-6-42	Hakala II
853-487-8-9	Joki
853-487-9-27	Hakala
853-487-10-4	Metsäranta
853-487-10-42	Vuoriperkiö
853-487-10-49	Viihtylä
853-501-1-14	Rautatiealue
853-501-1-28	Väinölä
853-505-2-24	Laakkari
853-505-2-37	Pikku-Prusi
853-505-9-0	Ojaranta
853-505-10-1	Kujala II
853-505-10-2	Uusräimä II
853-507-2-16	Isomoisio
853-603-1-26	Haganmaat
853-603-1-28	Vanhalinnan Turunpellot
853-604-2-49	Jaakola
853-604-878-1	Venevalkama
853-895-0-222	Turku-Aura seututie